

Lühendid:

IP – Interregi programm

NUTS - statistiliste territoriaalüksuste liigitus (Nomenclature of territorial units for statistics)

IEE1 – Interregi erieesmärk 1

PE – poliitikaeesmärk

EE – erieesmärk (inglisekeelne lühend: SO)

VKE – väike- ja keskmise suurusega ettevõtja

VVK – valitsustevaheline komisjon

PVK – poliitikavaldkonna koordinaator (Läänemere strateegia)

Jems – ühine elektrooniline seiresüsteem (Joint electronic monitoring system)

PSTI – programmispetsiifiline tulemusindikaator

KTR – konsultatiivne tööühm

LV RA – Läti riiklik asutus

ÜS – ühine sekretariaat

KA – korraldusasutus

RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus

Heaks kiidetud ühise programmeerimiskomitee poolt 29. oktoobril 2021.

CCI	2021TC16RFCB043
Pealkiri	Interreg VI-A Eesti-Läti programm 2021-2027
Versioon	
Esimene aasta	2021
Viimane aasta	2027
Toetuskõlblik alates	01.01.2021
Toetuskõlblik kuni	31.12.2027
Komisjoni otsuse number	
Komisjoni otsuse kuupäev	
Programmi muutmisotsuse number	
Programmi muutmisotsuse jõustumise kuupäev	
Programmiga hõlmatud NUTS piirkond	EESTI: Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti LÄTI: Kurzeme, Pierīga, Rīga, Vidzeme.
Tegevussuund	

1. Ühine programmistrateegia: peamised arenguga seotud väljakutsed ja poliitilised lahendused

1.1. Programmpiirkond (ei ole vaja Interreg C programmide puhul)

Viide: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1059, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondist ja välistegevuse rahastutest toetatava Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (Interreg) erisätteid, artikli 17 lõike 3 punkt a

Programmiala paikneb Euroopa põhjaosas Läänemere kirderannikul. Idas ulatub programmiala kuni ELi välispiirini Venemaaga. Programmiala hõlmab Eesti lõuna- ja edelaosa ning Läti põhja- ja lääneosa, hõlmates territooriumi kogupindalaga 65 968 km² (Eestis 26 668 km² ja Lätis 39 300 km²). Eestil ja Lätil on 343 km pikkune maismaapiir ja 214 km pikkune merepiir. Programmialal on ühine merepiir ja ühine 1139 km pikkune rannajoon läänes (millest 497 km asub Lätis ja 642 km asub Eestis), sealhulgas 1418 saart ja väikesaart (ligikaudne rannajoon on kokku 1283,5 km). Kõik saared ja väikesaared asuvad Eesti piires ning ainult 13 neist on püsiasustatud. Liivi laht on Läänemere laht Läti ja Eesti vahel. Riia ja Kurzeme jagavad Eestiga merepiiri. Läti Vidzeme piirkonnas on nii maismaa- kui ka merepiir.

Programmialasse kuuluvad järgmised NUTS III piirkonnad Eestis: Lõuna-Eesti ja Lääne-Eesti; Lätis: Kurzeme, Pierīga, Riia ja Vidzeme.

- 1.2. Ühine programmistrateegia: kokkuvõte peamistest ühistest probleemidest, võttes arvesse majanduslikke, sotsiaalseid ja territoriaalseid erinevusi ning ebavõrdsust, ühiseid investeerimisvajadusi ja vastastikust täiendavust ja koostöid muude rahastamisprogrammide ja -vahenditega, varasematest kogemustest saadud õppetunde ning makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiaid, kus programmi piirkond on täielikult või osaliselt hõlmatud ühe või mitme strateegiaga.**

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt b

NB! Prioriteedi 4 (PE3 IPs) sisu osas käivad endiselt Euroopa Komisjoniga läbirääkimised ja tulemus võib muutuda.

Visioon

Eesti ja Läti on paigad, kus inimestel on suurepärased võimalused elada edukat ja täisväärtuslikku elu, olles Euroopa õnnelikumate seas.

Missioon

Toetame jätkusuutlikke ja uuenduslikke ideid, mis aitavad Eesti ja Läti piirialadel läbi heanaaberliku koostöö kasvada.

Demograafiline teave, territoorium ja koostöö juhtimine¹

Programmiala rahvastik moodustab umbes 0,4% Euroopa Liidu rahvastikust: kokku umbes kaks miljonit elanikku, millest 0,5 miljonit elab Eesti pool piiri ja 1,4 miljonit Läti pool. Rahvastik on järkjärgult vähenenud kõigis programmiala piirkondades. 2014. aastal elas programmiala kümnes Eesti maakonnas 469 549 elanikku ja 2020. aasta alguseks oli see arv vähenenud 465 213ni. 2014. aastal elas neljas Läti piirkonnas (Kurzeme, Vidzeme, Pierīga ja Riia) kokku 1 470 355 inimest, kuid 2020. aastal elas seal 1 423 298 inimest. Rahvaarvu kahanemine pole ühtlane ja toimub mõlemas riigis eri tempos. Rände tõttu on rahvaarv veidi kasvanud sellistes piirkondades nagu Pärnu- ja Tartumaa Eestis ning Pierīga Lätis. Lätis on rahvaarvu kahanemise põhjuseks väljaränne ja loomulik iive; Eestis on rändesuundumus positiivne, kuid loomulik iive mõjutab seda negatiivselt.

Mõlemas riigis elab kõige rohkem elanikke linnapiirkondades ning programmi kahe suurima elanike arvuga piirkonnas – Riias ja Tartus – on kokku umbes 0,7 miljonit inimest. Riia suurlinna ala on Läänemere piirkonnas elanike arvult neljas, seal elab 64% kõigist Läti elanikest. Läti keskse piirkonnana on sellel suur mõju riigi majandusele, teadusuuringutele, haridusele ja kultuurile.

Elanikkonna vanuseline jaotus on mõlemas riigis üsna sarnane. Keskmiselt kolmandik – 30% Läti ja 25% Eesti – elanikkonnast on vanemad kui 65 aastat. Noorem elanikkond vanuses 15–30 aastat moodustab vastavalt 13% ja 19%.

Lõuna-Eestis on kuus maakonda ja seal elab umbes veerand Eesti elanikest, kellest pool asub Tartumaal, sealhulgas Tartu linnas. Tartu on oluline sotsiaalmajanduslik keskus, kus on ülikool, ülikooli kliinik, teaduspargid ja ettevõtted, mis pakuvad kasumlikke töökohti, kuid Tartul pole sellist mõju nagu Tallinnal Harjumaal, kus elab 58% Eesti elanikkonnast. Piirkonna asustus on peamiselt linnalikku laadi ja igal maakonnal on oma kultuuriidentiteet. Sellised linnad nagu Viljandi, Võru, Põlva, Jõgeva ja Valga pakuvad kohapeal tööd ja teenuseid, ehkki nende võimekus on erinev.

¹ Läti rahvastiku ja territooriumi andmed on planeerimispiirkondade kohta.

Lääne-Eesti on merepiirkond, mis hõlmab Pärnu, Lääne, Hiiu ja Saare maakondi. Kihnu saar Pärnumaal ja Vormsi Läänemaal on Eesti suurimad asustatud saared ning väga tugeva kultuuriidentiteedi ja iseloomuliku eluviisiga. Piirkonnas on mainekas kuurordi- ja puhkemajandus, puhas loodus ning elanikel on võimalus saada igal tasemel head haridust. Programmiala selles osas jagavad Eesti ja Läti merepiiri, mis kohtub Lätis Riia ja Kurzeme piirkonnaga. Liivi laht asub Riia ja Saaremaa vahel ning hõlmab Ruhnu saart, mis asub Liivimaa rannikul olevast Kolka neemest vaid 37 km kaugusel, Kurzeme põhjaosas.

Programmialas on 6 Eesti ja 14 Läti linna, kus elab kokku üle 10 000 inimese. Lõuna-Eesti ja Vidzeme maismaapiiri äärne territoorium on enamasti maapiirkond. Seal asuvad väiksemad linnad, nagu Mõisaküla, Kilingi-Nõmme, Abja-Paluoja, Rūjiena, Ape ja Alūksne. Neil on oluline sotsiaalmajanduslik roll piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning nad on tihedalt seotud piiriülese koostööga, mis toob nende arengusse lisandväärtust.

Kahe riigi piiril asub kaksiklinn Valga-Valka, mille elanikest 12 040 elab Eesti poolel ja 4100 (2020) Läti poolel. See on ainus ühine linnapiirkond programmi territooriumil. Ajalooliselt oli veel teinegi piiriülene üksus, Heinaste/Ainaži, mis oli aastatel 1919–1920 Eesti osa ja jagati piirilepinguga sarnaselt Valga-Valkaga 1920. aastal. Pärast seda on Ainaži linn jäänud Läti poolele, samas kui Eesti poolel paiknev Ikla, mis oli kuni 2007. aastani üks peamisi tolli- ja piiripunkte, on muutunud maapiirkonna külaks.

Läti kirdeosas asuv Vidzeme hõlmab 30,6 % Läti territooriumist ja 14,7 % rahvastikust. Selles piirkonnas on märkimisväärsed rahvusvahelised transpordikoridorid, ülikool riikliku tähtsusega Valmiera linnas ning suur potentsiaal arendada teadusuuringuid ja innovatsiooni oma määratletud aruka spetsialiseerumise valdkondades.

Lääne-Lätis asuvat Kurzemet, kus elab 15 % Läti rahvastikust ja mis hõlmab 24,85 % Läti territooriumist iseloomustab metsa-maapiirkondade struktuur, mis moodustab olulise osa piirkonna majandusest. Piirkonnakeskused, nagu Kuldiga, Saldus ja Talsi, on tähtsad majandus- ja teeninduskeskused ning moodustavad maakohtade rahvastiku struktuuri.

Riia piirkonnas, sealhulgas Riias ja Pierigas, elab ja töötab 44,72 % Läti elanikkonnast. See on kõige tihedamini asustatud piirkond ja katab 5,17 % riigi territooriumist. Riia on Riia lahe ümbruse majandus-, logistika-, teadus- ja kultuuritegevuse keskus.

Programmiala on hõredalt asustatud, keskmine tihedus ilma Riia ja Pierigata on 13,4 elanikku ruutkilomeetri kohta. Kui jätta kõrvale Riia ja Tartu, kujutavad hõredalt asustatud maapiirkonnad ja demograafilised piirangud omavalitsustele ja ettevõtetele suurt proovikivi, et tagada hea ühenduvus, teenuste tõhusus ja kättesaadavus ning suurem tootlikkus ja innovatsioon.

Mõlemas riigis on tasakaalustatum regionaalareng ja väiksemad erinevused piirkondlike linnapiirkondade tugevdamise kaudu olnud riikliku tähtsusega eesmärgid. On ilmne, et marginaliseerumise vältimiseks on väikesed omavalitsused olnud vähem võimelised investeerima ja arendama linnakeskustest kaugemal asuvaid piirkondi. Tänapäeval eeldatakse, et suurema rahvaarvu ja maksubaasiga haldusüksustel on suurem suutlikkus hoida inimesi piirkonnas, pakkudes kvaliteetseid avalikke teenuseid, töökohti ning head elukeskkonda.

Viimase 20 aasta jooksul on nii Eestis kui ka Lätis kohalike omavalitsuste arvu vähendamise kaudu tehtud hulk haldusreforme. Eestis viidi viimane haldusterritoriaalne reform lõpule 2018. aastal ja selle tulemusena on programmiala Eesti poolel praegu 40 omavalitsust, millest igas elab keskmiselt 5000 elanikku. Lätis viidi haldusterritoriaalne reform lõpule 2021. aastal ja selle tulemusena vähendati programmipiirkonnas omavalitsuste arvu 76-lt 28-le.

Programmiala omavalitsuste jaoks on reformijärgne proovikivi linnade ja maapiirkondade tõhus

ühendamise sotsiaalselt ja infrastruktuuri kaudu. Ka väiksemad piirkonnakeskused peaksid spetsialiseeruma, leidma oma niši ja looma lisaväärtusega töökohti. Piiratud ressursside tõttu näevad kohalikud omavalitsused võimalust jagatud piiriülestes arengukavades, kogukonna kaasamises, teenuste pakkumises kodanikele lähemal hoolimata halduspiirist ning tööjõu ja infrastruktuuri jagamises.

Peamised demograafia, territooriumi ja koostöö juhtimisega seotud ühised probleemid on järgmised:

- maapiirkondade ja kaugemate piirialade omavalitsuste madal suutlikkus vananeva ja väheneva elanikkonna olukorras kohaneda ning pakkuda (ühiseid) avalikke teenuseid, töökohti ja head elukeskkonda;
- puuduvad piirkondlikud andmed, kohalikud piiriülesed võrgustikud, ühised strateegiad ja aktiivsed kohaliku omavalitsuse tasandi koostöömustrid/harjumused, mis aitaksid tegeleda piirialadel ühiste sotsiaal-majanduslike probleemidega;
- kohalike omavalitsuste tasandi algatuste ja suutlikkuse puudumine, mis võimaldaksid lahendada piirialal kohalikke probleeme piiriülese koostöös.

Ühised investeerimisvajadused ja varasematest kogemustest saadud õppetunnid.

Programm on valinud IEE1 EE(ii), tuginedes pikaajalistele mitmetasandilistele piiriülese koostöö kogemustele, mis on saadud Eesti ja Läti piiriülese koostöö valitsustevahelise komisjoni raamistikust alates 2004. aastast. Eesmärk on olnud hõlbustada strateegilise planeerimise haldussuutlikkust, mis tooks kaasa muutuse kohalike omavalitsuste ja kogukondade jaoks, kaasates ja aktiveerides piirialade omavalitsusi ja kohalikke kogukondi lahenduste leidmisel ja rakendamisel ning uute tavade katsetamisel kohaliku elu parandamiseks. Valides IEE1 EE(iii), on programmi eesmärk tugevdada piirikogukondade lõimimist, toetades tegevusi, mis toovad inimesi kokku ning aitavad luua usaldust ja pikaajalisi suhteid.

Programmiala piiriüleste omavalitsuste vahel on sõlmitud mõned koostöölepingud (2015. aastal) ja memorandumid (2019. aastal). Siiski on vaja piirkondlike ja kohalike omavalitsuste tasandil toimivaid ja elujõulisi piiriüleseid planeerimis- ja arengumudeleid, võrgustikke, mis hõlmaksid kohalikke omavalitsusi, asjakohaseid riigiasutusi ja kogukondi, kes tegelevad probleemidega ja pakuvad lahendusi. Piirialad saaksid programmas koostöö kaudu lahendada ühiseid demograafilisi ja majandusprobleeme, nagu teenuste kvaliteet ja kättesaadavus, sotsiaalne innovatsioon, väikeettevõtete liikuvus ja suutlikkus. Piiriülene lähenemine planeerimisele ja kohalikule arendustegevusele võib pakkuda uuenduslikke ja tarku lahendusi.

Eesti ja Läti on alates 1990. aastate algusest kasutanud piirkondlikuks koostööks eri võimalusi ja formaate ning viimati pühendati 2018. aastal Eesti ja Läti valitsuste esimesel ühisistungil piirkondlikele teemadele eraldi istungjärk.

Parimaid võimalusi piiriülese koostöö mehhanismi jaoks otsiti juba alates 2001. aastast ning 2004. aastaks kehtestati mõlemas riigis valitsuskomisjonide loomiseks asjakohased õigusaktid ja protseduurireeglid. Täna tunnustavad nii Eesti kui ka Läti piiriülese koostöö valitsustevahelist komisjoni, kui tõhusat mehhanismi piiriüleste piirkondade õigus- ja haldustakistuste lahendamisel. See on osutunud oluliseks platvormiks edasiviivale dialoogile riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning ka tõhusaks piiriülese koostöö vahendiks, mille kaudu on lahendanud piirialade

elanike mitmesugused seadusandlikud ja haldustasandi takistused. Seda peetakse heaks koostöömudeliks, mida hinnatakse ELi, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Seni on VVK töö märkimisväärsed saavutused seotud pääste- ja tervishoiuteenuste, piirkondliku liikuvuse ja ühenduvuse ning institutsioonilise koostöö ja juhtimisega. Piiriüleste probleemide ja takistuste väljaselgitamiseks on olemas spetsiaalne meetod – struktureeritud ankeedi põhine küsimustik. Kord aastas saavad piirialad, omavalitsused, asjaomased ministriumid ja sidusrühmad esitada ankeedi oma riigikeeles ning ettepanekuid arutatakse vajaduse korral VVKs. Aastate jooksul on programm panustanud mitmesse projekti, mis lahendasid VVKs tuvastatud ja esile tõstetud ühised probleemid, nt aastatel 2007–2013 ranniku- ja merealade planeerimise valdkonnas, et parandada esmareageerijate tõhusust ja tulemuslikkust reageerimisel piiriala hädaolukordadele ning võidelda loodusõnnetuste ja inimtegevusest tingitud õnnetustega; Valga-Valka vana raudteejaama renoveerimine, mis teenindab nii eestlasi kui ka lätlasi; kolme piiriülese kruusatee renoveerimine kogupikkuses 78 km ning eesti-läti ja läti-eesti sõnastike koostamine. Viimati rahastati 2020. aastal projekti, mille eesmärk on ühtlustada geodeetilised referentsüsteemid, et pakkuda piirialadel avalikuks kasutuseks täpseid, ajakohaseid ja ühtlustatud asukohapõhiseid andmeid ja teenuseid, mis lihtsustavad oluliselt infrastruktuuri ja teenuste arendamist.

Valga-Valkas on programm ajavahemikul 2017–2020 investeerinud piiriülesesse ruumilisse ja sotsiaalmajanduslikku arengusse. Kaks projekti arendasid teenuseid pendelrändajatele: „Valka-Valga mobiilsus“ ja „EstLat WBL“. Mõlema projektiga loodi teenuseid, et hõlbustada piiriüleselt tööjõu otsimist ja töö leidmist. Eeldatavasti annab 2020. aastal valminud ühise kesklinna rekonstrueerimine hoogu kohalikule elule, ettevõtluskeskkonnale ja turismile. See investeering sobib kokku Valga valla üldise eesmärgiga kohaneda demograafilise kahanemisega, tehes linna territooriumi kompaktsemaks ning tuues elu tagasi kesklinna, lammutades vanu ja tühje hooneid või leides neile uue kasutusotstarbe ning muutes keskuse rohelisemaks ning jalakäijatele ja jalgratturitele ligipääsetavamaks. Investeeringud on osutunud edukaks, sest Valga ja Valka elanike osakaal, kes peavad Valgat ja Valkat ühiseks üksuseks, on suurenenud 21%-lt 2014. aastal 46%-le 2021. aastal. (Uuringu programmi tulemusindikaatorite täitmise hindamiseks, 2021).

Lisaks kohalike piiriüleste koostööstruktuuride ja juhtimise tugevdamisele on programmi eesmärk toetada kogukondade piiriülesteid kontakte ja tegevusi. Programmiala elanikel, kogukondadel ja organisatsioonidel ei ole tugevaid inimeste vahelisi kontakte ega partnerlusi, mis on lõimitud piiri- ja programmiala väljaarendamise oluline eeltingimus. Regulaarsed ühised kontaktid ja tegevused suurendavad kogukonnatunnet just väheasustatud maapiirkondades. On ilmne, et väljaspool suuremaid linnu asuvatel organisatsioonidel, kes tegelevad kohapeal kogukonna loomise ja ühiskondliku tegevusega, pole ressursse teisel pool piiri elavate inimeste poole pöördumiseks, nende kaasamiseks ega lõimimiseks. Vastastikune usaldus, teadmised ja mõistmine loovad inimestele aluse olla kaasatud ja aktiivsed. See on omakorda esmatähtis, et arendada institutsioonilist suutlikkust ning kaasata kodanikke piiriülesesse planeerimisse ja omavalitsuste arendamisse.

Eesti-Läti programm 2007–2013 oli edukas inimeste vaheliste tegevuste toetamisel: tuhanded elanikud said kasu ühistest ühiskondlikest ja kultuuritegevustest ning osalesid ühises haridus- või koolitustegevuses. Projektide elluviimisega oli seotud ligi sada MTÜ-d ja omavalitsust.

Prioriteet 1: rohkem koostööd tegevaid piiriülesteid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine

Programmi eesmärk IEE1 raames on julgustada kohaliku tasandi algatusi ja ühiseid tegevusi, et lahendada asjakohaseid õigus- ja haldusküsimusi ning piiriala arenguvajadusi. Eesmärk on edendada ja tugevdada (kohalike) asutuste, kogukondade ja organisatsioonide püsivaid

koostööststruktuure eri tasanditel.

Samuti on eesmärk toetada usaldust suurendavaid tegevusi kogukonna (MTÜ-de) tasandil ühisürituste kaudu, vahetusi ja algatusi kultuuri ja spordi valdkonnas, oskuste arendamist, üldsuse teadlikkust ja teadmisi sotsiaalse õigluse, osaluse, vastutuse ja sallivuse vallas. Eelistatud on ühiskonnarühmad ja organisatsioonid, kellel on suurem tõrjutuse oht, nt puuetega inimesed, eakad, noored jne. Seda prioriteeti käsitletakse IEE1 raames.

Liikuvus ja pendelränne piirialal

Programmialal on suur transporditee Via Baltica, mis ühendab piirkonda ja Balti riike lõunast põhja. Mitmete Eesti ja Läti linnade vahel on olnud piiriüleseid bussiteenuseid, mis lõpetasid tegevuse 1990. aastate keskel. Kuigi mitmel korral on nende taastamine olnud päevakorras, ei ole seni sotsiaal-majanduslike ja demograafiliste väljakutsete tõttu korrapäraseid ühendusi taastatud.

Praegu on suurim investeering infrastruktuuri Rail Baltica, et parandada reisimisvõimalusi ning edendada ettevõtlust, turismi ja kaubandust mõlemas riigis ja programmialas. Kuigi praegu on Via Baltica viimane ühenduslõik Tallinnast Helsingisse kaetud parvlaevaühendusega, on kahe pealinna vahele pakutud ja arutatud veealuse tunneli rajamist. Selline ühendus tagaks mugava reisirongiühenduse Lõuna-Soome ja Balti riikide vahel ning kindla ühenduse kaubaveoks kogu Soomest edasi Rail Balticale, pakkudes nii raudtee-kaubaveoühendust ülejäänud Euroopaga.

Geopoliitiliselt ühendaks tunnel keskkonnahoidlikult kahte Euroopa Liidu lähedast, kuid eraldiasuvat osa, kaotades vajaduse kasutada mere- või õhustransporti või sõita läbi Venemaa.

Kuigi kaupade liikuvust tagavad programmialas hästi maantee- ja raudteetrassid ning suuremad sadamad, on piirialal liikuvust ja sotsiaal-majanduslikku arengut takistavaid puudusi ja puuduvaid ühendusi.

Mõned piirialal paiknevad riigimaanteed, mis ei kuulu üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) koridoridesse ega ole nende vahetus läheduses, ei ole kvaliteetsed või on isegi halvas seisukorras ja tolmuised. Sageli ei peeta kruusateede lõikude parandamist riigi jaoks majanduslikult põhjendatuks, kuna liiklustihedus on piirkondlike ja tihedamalt asustatud keskuste vaheliste põhimaanteedega võrreldes üsna väike. Tolmuvaba ja kiirem liikuvus ning atraktiivsem ja äärealale vähem iseloomulik elukeskkond oleksid kasulikud aga kohalikele inimestele ja ettevõtetele ning edendaks piiriülest ja siseturismi.

Peamised ühised probleemid, mis on seotud liikuvuse ja pendelrändega:

- Riigimaanteed halva kvaliteet piiriäärseid linnu ja külasid ühendaval piirialal, millel on mitmekülgne negatiivne mõju kohalikele inimestele, ettevõtetele ja teenustele;
- Maanteed infrastruktuuri puuduvad ühendused takistavad piiriülest liikuvust ning maa- ja linnapiirkondade ühendusi.

Ühised investeerimisvajadused ning vastastikune täiendavus ja koostoime muude toetusliikidega, varasematest kogemustest saadud õppetunnid

Piirialade teelõikude parendamise vajaduse on riiklikud transpordi- ja maanteeametid ning

asjaomased piiriäärsete omavalitsused tuvastanud juba 2010. aastal. Sotsiaal-majandusliku väljakutse lahendamiseks ja piiriülesest liikuvusest täiel määral kasu saamiseks sõlmisid kuus Eesti ja Läti piiriäärset omavalitsust 2019. aastal vastastikuse mõistmise memorandumid. See määrab kindlaks ja seab esikohale rekonstrueerimist vajavate piirialade teelõikude nimekirja. Parem piirkondlik teedevõrk parandab elukeskkonda, toob kasu ettevõtetele, töajõu liikuvusele ja turismile, muutes piirkonna atraktiivsemaks ja suurendades reisimise kiirust. Kvaliteetsed teed on kaupade liikumise paremaks haldamiseks hädavajalikud ning aitavad kaasa kodanikele teenuste osutamisele ning ohutus-, pääste- ja kaitseteenust osutavate sõidukite liikumisele. Ühine tööühik on kindlaks määratud ja seadnud piiriülese koostöös teemade käsitlemise prioriteetideks kuus riigimaanteelõiku: V372/23113 Gaujiena-Lejaskrogs/Taheva-Valga, mis ületab piiri Valga maakonnas ja Smiltene vallas; 25108 Tsooru- Krabi; 25189 Varstu-Tagakolga; 25112 Rõuge - Vastse-Roosa ja 25177 Tsiistre-Misso-Rammuka Võrumaal. Eeldatakse, et investeering viiakse lõpule koos põhimeetmetega.

Eelmise ja praeguse rahastamisperioodi jooksul on regionaalset infrastruktuuri ja piirkondliku tähtsusega piiriüleste teelõikude liiklusohutust parandatud mitme Baltimaades tegutseva Interregi programmi abil. Suuremate saavutuste hulgas on 78 km rekonstrueeritud teid Eesti-Läti programmi raames aastatel 2007–2013. Kruusateede rekonstrueerimise positiivne mõju on ilmne. Liiklusintensiivsus parandatud teelõikudel suurenes märgatavalt, näit. Ape-Mõniste teel 1099 (2015) kuni 1667 (2019) sõidukit päevas; Karksi-Nuia – Seda jõe teel 369 (2011) kuni 988 (2019) sõidukit päevas ja Kilingi-Nõmme – Mazsalaca teel 340 (2013) kuni 850 (2019) sõidukit päevas. Kaasatud kohalike omavalitsuste sõnul on piiriüleste riigimaanteede infrastruktuuri täiustamine ühendanud paremini piirkondlikke keskusi ja aidanud hõlbustada liikuvust piirialadel. Näiteks kolmandal nimetatud teelõigul on märgatavalt suurenenud kahesuunaline kaubavedu - nii puit kui ka muud kaubad. Nii eestlased kui ka lätlased on aktiivsed külalised üksteise kultuuriüritustel ja laatadel. Kohalikud omavalitsused näevad ülaltoodud lõikude rekonstrueerimise suurt tähtsust kohalike elanike jaoks. Näiteks kasutavad Gaujiena inimesed Gaujiena-Taheva lõiku reisimiseks Valka ja vastupidi.

Taheva ja Hargla küla elanikud, aga võimalik, et ka Võrust pärit inimesed kasutavad seda Riiga reisimiseks, sest see on lühim tee. Kohalikud kasutavad seda teed eriti palju sügisel seene- ja marjaajal, sest läheduses asuvad suured metsad. Piirkonnas on samuti palju talunikke (lamba- ja lihavesikasvatajaid), nii et teed kasutatakse sööda, varustuse, varude ja loomade transportimiseks. Lisaks kasutavad teed sageli Lätist tulevad killustikuveokid. Läti päritolu pendelrändajad sõidavad mitmesse Eesti tehasesse ning lisaks on ümbruskonnas arvukalt loodus- ja kultuuripärandi vaatamisväärsusi ning rajatisi, mida sise- ja välituristid tihti külastavad (nt Koiva-Mustjõe maastikukaitseala, Karula rahvuspark). Tsiistre-Misso-Rammuka lõigul prognoositakse sarnast positiivset mõju: teed kasutavad kümned lätlased, kes töötavad mitmetes Eesti ettevõtetes, näit. puidu- ja piimatehastes. Sellest saavad kasu sellised ettevõtted, kohalikud põllumehed ja kauplused. Rekonstrueeritud lõik võimaldaks neil kiiremini oma kauba Läti turule tuua. Tolmu vähendamisest saavad kasu ka turistid, kes pääsevad piirkonna loodusturismi objektidele ja radadele tervislikumal viisil.

Prioriteet 4: paremini ühendatud programmiala.

Programm on valinud PE3 EE(ii), mille eesmärk on kõrvaldada puuduvad ühendused maanteede infrastruktuuris ja tagada piiriäärsete linnade ja külade parem ühendus. Seda prioriteeti käsitletakse PE3 raames.

Loodus ja elurikkus

Programmiala on rikas puhta looduskeskkonna ja suure elurikkuse poolest ning maastik on samuti mitmekesine metsade, arvukate jõgede, järvede, soode, mägede ja orgudega. Läänemere rannajoonel on Läti poolel pikk, kivine ja liivane rannajoon ning Eesti poolel on palju asustatud ja asustamata saari. Lätis hõlmab Kurzeme mitmekesine rannajoon ökoloogiliselt tundlikke alasid: luitemetsad, erodeerunud liivakaljud, rannikusood ja laguunijärved, okaspuumetsadega kaetud ranniku- ja sisemaa mandriosa liivatasandikud ning kõige viljakama põllumajanduspinnasega mägismaad. Rannaosas on säilinud ainulaadsed looduskompleksid ja rahvusvaheliselt olulised kaitstud elupaigad. Läänemere ja Liivi lahe rannik on väärtuslik mereelupaik ning majandustegevuse piirkond. Ranniku ökoloogiliselt tundlikku olukorda ähvardab ehitustegevuse ja turismi kasvav surve.

Programmiala hõlmab kahte UNESCO nimekirja kantud suurt biosfääri kaitseala: Lääne-Eesti saarestiku ja Põhja-Vidzeme biosfääri kaitseala.

Programmialal on sadu kaitsealad, sealhulgas Natura 2000 ja Ramsari piirkonnad ning seitse rahvusparki: Eestis Matsalu (Ramsari – rahvusvahelise tähtsusega märgalade – nimekirjas), Vilsandi, Soomaa ja Karula ning Lätis Ķemeri, Gauja (Läti vanim ja suurim kaitseala 500 kultuuri- ja ajalooobjektiga) ja Slitere. Piirialal on ühiseid loodusvarasid, mida mõlemad riigid jagavad: Natura 2000 kaitsealad, riiklikud kaitsealad, rohevõrgustikud ja ökokoridorid, vesikondade piirkonnad ja Liivi lahe mereökosüsteem. Kaitstud maastikualad on ainulaadse ja mitmekesise maastiku ning erilise ilu poolest tähelepanuväärsed territooriumid. Selliste territooriumide eesmärk on kaitsta ja säilitada Eestile ja Lätile iseloomulikke kultuurikeskkonda ja maastikke kogu nende mitmekesisuses, samuti tagada puhkuseks ja turismiks sobiva keskkonna säilimine ning keskkonnahoidlike majandamismeetodite kasutamine.

Maade jaotuse järgi on programmiala kaetud peamiselt metsade, põllu- ja rohumaa, viljelusmaa ning -kultuuridega. Linnapiirkondade ja infrastruktuuri, näiteks ehituse ja linnataristu, samuti linna rohealade ning spordi- ja vaba aja veetmise rajatiste maad ei saa üldjuhul taastada ja selline protsess toimub nii Eestis kui ka Lätis. Linnamaade mahud on aga kasvanud peamiselt suuremate linnade ümbruses. Maa muutmine tehispindadeks ja intensiivne metsandus vähendab ökosüsteemide potentsiaali osutada olulisi teenuseid, nagu veetasakaalu reguleerimine ja kaitse üleujutuste eest. Maa, mida katavad kunstlikult loodud pinnad ja tihe infrastruktuur, killustab ka maastikke.

Programmialas asuvad jagatud ja väärtuslikud ökosüsteemid vajavad ühiseid jõupingutusi, et neid kaitsta ning hõlbustada ja parandada ökosüsteemi teenuseid – looduselt ühiskonnale pakutavate hüvede paljusust. Pinnavee ökoloogilise seisundi hinnangud näitavad, et 61% Eesti jõeveekogudest ja 67% järveveekogudest on heas või väga heas ökoloogilises seisundis. Lätis on need näitajad vastavalt 20% ja 22%. Toitainete ja keemilise saastatus on peamised tegurid, mis tekitavad märkimisväärset negatiivset mõju, sealhulgas eutrofeerumist ning elurikkuse kahanemist pinnaveekogudes ja rannikuvetes. Heitmed suunatakse veekogudesse otse punktallikatest, peamiselt reoveepuhastitest ja hajureostusallikatest, nt äravool põllumajandusmaast, majandatavatest metsadest. Need eri allikad survestavad ühiseid veekogusid ja põhjavett ning mõjutavad nende seisundit mõlemal pool piiri. Inimtegevused nagu põllumajanduse intensiivistamine ja metsandus põhjustavad toit- ja kahjulike ainete suurenemist.

Lisaks ohustab ekspansiivsete ja agressiivsete võõrliikide levik ökosüsteemi teenuseid ning viib elurikkuse vähenemiseni.

Mõlema riigi ruumiplaneeringutes on erinevusi sarnaste rohelise taristu elementide kaitse- ja kasutustingimuste seadmisel. Rohelise taristu toimimine, eriti piirialadel, on ohus, sest planeerimisalad ei ühildu. Elurikkuse seisukohalt on maakasutuse planeerimisotsuste jaoks vaja ühtlustatud teaduslikku alust.

Peamised looduse ja elurikkusega seotud ühised probleemid:

- Veekogude ja rannikuvete ebarahuldav seisund, mis on tingitud toitainete ülekoormusest;
- Elurikkuse vähenemine reostuse ja (ühiste) ressursside halva majandamise tõttu;
- Ühtse lähenemisviisi puudumine rohevõrgustike majandamisel ja jätkusuutlikkuse tagamisel;
- Ökosüsteemi teenuste kvaliteedi halvenemine, mis on seotud eelkõige elupaikade pakkumise ja kultuuriteenuste, näiteks puhkemajandusliku kasu toetamisega.

Ühised investeerimisvajadused ning vastastikune täiendavus ja varasematest kogemustest saadud õppetunnid

Eesti ja Läti on viimase kümne aasta jooksul teinud koostööd kahe ühise veekogu – Gauja/Koiva vesikonna ja Liivi lahe – majandamisel. 2015. aastal töötati Pärnu lahe ja Läti lääneranniku jaoks välja kolm mereala ruumiplaneeringu pilootlahendust. Aastatel 2014–2020 viidi ellu kuus projekti, et võidelda probleemidega, mis on seotud eri liiki reostuse ja ühiste päästetöödega. Koostööd teinud asutused teatasid oma valdkonnas kogunenud uutest teadmistest ja teadusavastustest. Pinnaveega seotud projektides on ühiste veekogude jaoks olnud palju eeliseid alates mereohutusest kuni ühiselt välja töötatud hooldussüsteemideni. Näiteks projekti GURINIMAS raames töötati välja Liivi lahe integreeritud lämmastikjuhtimise süsteem. Integreeritud lämmastikjuhtimise süsteem hõlmas kogu majanduse lämmastikuringe inventuuri ja määratles Liivi lahe valgala riskipiirkonnad, mis vajavad sekkumist. See annab ühtlustatud raamistiku, mida tuleb rakendada olemasolevate veemajanduskavade, merestrategie ja olemasolevate kahepoolsete ja piirkondlike koostöölepingute alusel.

Prioriteet 3: jätkusuutlik ja elujõuline programmiala

Programmi eesmärk on säilitada ja parandada programmiala ühiste loodusvarade seisundit ja neile juurdepääsu ning rakendada katsemeetmeid ja praktilisi lahendusi reostuse vähendamiseks. Et tagada ökosüsteemi teenuste kvaliteet, on vaja mõlema riigi asutuste ühistegevust, keskendudes reostuse ja elurikkuse vähenemise vastu võitlemisele. Selle prioriteedi raames tuleks kõik investeeringud koondada Vidzeme, Kurzeme, Pierīga, Lääne -Eesti ja Lõuna-Eesti NUTS 3 piirialadele. Riia ja Tallinna avaliku sektori asutused ja MTÜ-d saavad projektides osaleda partneritena, edastades pealinnade oskusteavet ja parimaid tavasid, et teadmised jõuaksid ka piirialadeni. Selle PE all aitab programm kaasa elurikkuse meetmete peavoolustamisele liidu poliitikavaldkondadesse ja üldise eesmärgi saavutamisele vastavalt määruse (EL) 2021/1060 põhjendusele (11). Seda prioriteeti käsitletakse PE2 raames.

Digiühiskond

Digimajanduse ja -ühiskonna 2020. a indeksi (DESI) järgi on Eesti ja Läti digikonkurentsivõime edetabelis heal positsioonil.

Lätis on kiire ja ülikiire püsi- ja mobiilne lairibaühendus laialdaselt kättesaadav - 93% ELi keskmisest (86%) - ning järjest enam võetakse kasutusele e-valitsuse teenuseid. Siiski puuduvad pea poolel elanikkonnast veel põhilised digioskused ja IKT-spetsialistide arv pole tööturu nõudluse kasvuga sammu pidanud. Vaatamata IKT-erialade lõpetajate arvu kasvule ja sellega seotud poliitilistele jõupingutustele on vaja säilitada motivatsiooni elukestvaks õppeks, suurendada teadlikkust digioskuste vajalikkusest tööturul ning julgustada ettevõtteid nendesse oskustesse investeerima. Paremad digioskused on väga olulised, sest need muudavad tööturu kaasavamaks, suurendades ühtlasi ettevõtete tootlikkust.

Eestis on e-teenuste kasutamine endiselt kõrgel tasemel, püsiühendus on alates 2017. aastast paranenud ning ülikiire lairibaühenduse jõudlus on üle ELi keskmise. Eesti ja Läti majanduse peamine proovikivi on nende ettevõtete digiteerimine, mis ei kasuta endiselt täielikult ära digitehnoloogia võimalusi ning samuti üldisemalt digitehnoloogia integreerimine. Ettevõtluse arendamiseks on maapiirkondades esmatähtsad digitaalsed oskused ja katkematu internetilevi. Aastal 2020 olid vähemalt elementaarsed digioskused 62% Eesti ja 43% Läti elanikest vanuses 16-74 aastat. Siiski on vaja lisainvesteeringuid, sest oskuste nappus ja mittevastavus on üks peamisi äriinvesteeringute takistusi. Ettevõtete digioskused ja digiteerimisvõime on üha olulisemad, et olla sotsiaalselt ja majanduslikult kauem aktiivne (hõbemajandus).

Investeeringuvajadused on seotud prioriteetidega 2 ja 5.

Majandus ja ettevõtlus

2019. aastal oli Eesti SKP jooksevhindades 28 miljardit eurot, millest Põhja-Eestist Harjumaaalt pärines 18 miljardit eurot (65%), millest omakorda Tallinna osakaal moodustas 15 miljardit. Programmiala maakonnad on kaugelt maha jäänud: Tartust pärines 11% ning väikseima osakaal alla 1% pärines Hiiu- ja Põlvamaalt. Viimastel aastatel on hakanud erinevused Harjumaa ja ülejäänud riigi vahel vähenema (2019).

SKP elaniku kohta oli Tartus Eesti keskmisest 91% ja Saare maakondades 67%. Väikseim SKP elaniku kohta oli Põlvamaal – 39% Eesti keskmisest. Mitmes maakonnas on SKP elaniku kohta hakanud viimastel aastatel lähenema Eesti keskmisele. Eriti paistavad silma Hiiu-, Jõgeva- ja Tartumaa.

Läti SKP ulatus 30,5 miljardi euroni (2019): Riia ja Pierīga panustasid kokku 69%, Kurzeme 9% ja Vidzeme 6% (2018). Piirkondlikud majanduserinevused on märkimisväärsed ning SKP vahe elaniku kohta pealinnas Riias ja Vidzemes on enam kui kahekordne. SKP sektorite kaupa: 3,9% põllumajandus, 22,4% tööstus ja 73,7% teenused.

Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti ettevõtluskeskkond põhineb väikeettevõtetel. Programmialas asub Eesti 133 784 ettevõttest (2019) 31%, enamik Tartu (10%) ja Pärnu (6%) maakonnas. 98% ettevõtetest annab tööd vähem kui 50 inimesele; enamik neist on mikroettevõtted, mis annavad tööd 1–9 inimesele. Lätis on olukord ettevõtete suuruse poolest sarnane (2018): 99% kõigist 174 792 ettevõttest on väikeettevõtted. Kõigist programmiala Läti VKEdest 74% asub Riias ja Pierigas, 22%

Vidzemes ning 12% Kurzemes. Mõlemas riigis on enamik ettevõtteid seotud tootmise, kutse-, teadus- ja tehnikategevuse, ehituse ning hulgi- ja jaemüügiga.

Mõlemas riigis on peamised ettevõtluse arendamisega seotud piirkondlikud probleemid suured ja kasvavad erinevused ettevõtlustegevuses. Eestis erineb maakondade SKP elaniku kohta ligikaudu kolm korda ning ühtlasi kasvavad piirkondade palgalõhe ja erinevused ettevõtete tootlikkuses.

Riia piirkond ja Riia linn paistavad silma panusega kogu riigi lisaväärtusesse, samuti tööhõive, majanduse, loomemajanduse, teadus- ja innovatsiooniasutuste kontsentratsiooni jms poolest. See tähendab, et nad võiksid toetada ja luua stiimuleid innovatsiooniks partnerlussuhete kaudu programmiala teiste piirkondade ettevõtete ja organisatsioonidega.

Vidzemes on moodustatud strateegiliselt olulisi arengutsuone ning piirkond keskendub koostööle ning kolmepoolsele koostöövõrgustikule biomajanduse, mehhatroonika, IKT ja automatiseerimise vallas, et parandada piirkonna innovatsioonikeskkonda. Seal on Läti toiduainete biomajanduse klaster, Gauja rahvusparki turismiklaster ja Läti puiduehitusklaster, samuti Läti IT-klaster, mida esindavad piirkondlikud liikmed, ning sellised institutsioonid nagu Vidzeme rakenduskõrgkool, Riia tehnikaülikooli Cēsise filiaal ja keskkonnanahenduste instituut ning põllumajandusressursside ja majanduse instituut, mis pakuvad VKEdele uurimis- ja arendustuge eri valdkondades. Loodusvarade (metsad, põllumajandusmaa) suure kontsentratsiooni tõttu on kõige konkurentsivõimelisemad majandussektorid põllumajandus ja metsandus, teisel kohal on töötlemine ja toiduainete tootmine.

Kurzeme suurimad majanduskeskused on Ventspils ja Liepāja. Kurzeme majandusstruktuur põhineb peamiselt toorainel ning geograafilise asukoha ja madala lisandväärtusega teenuste eelistel. Majanduse struktuuri poolest (sisemajanduse koguprodukti järgi) paistab piirkond silma töötleva tööstuse ja transpordi suurema osakaalu poolest. Kõige rohkem majanduslikult aktiivseid ettevõtteid tegeleb põllumajanduse, metsanduse ja kalandusega. Piirkonnas on võimalik kasutada kohalikke maavarasid, nagu savi, kvartslüü, liiv, kruus, lubjakivi, turvas ja sapropeel, mida praegu kasutatakse suhteliselt vähe; samal ajal töödeldakse vähe suuri puiduvarusid. Kurzemele on iseloomulik tootlikkuse mahajäämus Euroopa keskmisest, mis omakorda mõjutab piirkonna konkurentsivõimet tööjõu leidmisel. Kurzemes on kokku 15 teaduslikku uurimiskeskust, mis on spetsialiseerunud erinevatele valdkondadele, nt. Ventspils kõrgetehnoloogiapark, mis pakub arenenud tööstusharude ettevõtete arendamiseks vajalikku infrastruktuuri ja tugiteenuseid. Piirkonna kõrgkoolide pakutavaid erialasid on suhteliselt palju.

Lõuna- ja Lääne-Eestis on väga mitmekülgne majandus, kus on erinevad potentsiaalsed kasvusektorid: biotehnoloogia ja meditsiin, IKT, rahvakultuuriga seotud (loov) ettevõtlus, tervise- ja loodustoodete ning tootmise arendamine, metsamajandus ja puidutöötlus, maa- ja puhketurism, vesiviljelus ja kalandus. Suurimad probleemid, sealhulgas Tartu ja Pärnu jaoks, on madal tootlikkus ja lisandväärtus ning investeeringute puudumine.

Tartu ja Riia jäävad teadmuspõhise majanduse juhtmootoriteks. Teadus- ja arendustegevus ning haritud tööjõud suurendavad tootlikkust ning oluline on tagada nende ressursside kättesaadavus ettevõtetele. Teaduspõhine areng jääb ülikoolidele, kuid on hulk piirkondlikke kompetentsi- ja arenduskeskusi ning valdkondlikke klastreid (nt Valmieras ja Võrus), mis suudavad innovatsiooni ja arengut toetada. Eesti on teinud piirkondliku tugistruktuuri kaudu palju investeeringuid, et soodustada innovatsiooni eelduste loomist väljaspool Tallinna ja Tartut: Lõuna-Eestis tegutsevad

tervise- ja loodustoodete kompetentsikeskus PlantValor, puidutöötlemise ja mööblitootmise kompetentsikeskus Tsender ning biotehnoloogia kompetentsikeskus BioCC. Haapsalus ja Saaremaal (Lääne-Eestis) tegutsevad tervise edendamise ja rehabilitatsiooni tippkeskus ning väikekäsitöö kompetentsikeskus.

Nutika spetsialiseerumise poolest on mõlemas riigis sarnaselt kasvavad valdkonnad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning materjali- ja biotehnoloogia. Lätis on biomajandus üks riiklikke nutika spetsialiseerumise valdkondi, millel on Vidzemes tugev kompetentsikeskus. Kuna ühele valdkonnale spetsialiseerunud ettevõtteid on vähe, võivad võrgustumise võimalused ühes riigis olla piiratud ning ettevõtted ja teadlased otsivad partnereid teistest riikidest.

Üldiselt on väikeettevõtete suutlikkus tootearenduseks ja innovatsiooniks tagasihoidlik ning juurdepääs teadus- ja arendustegevuse meetmetele piiratud; seega on hea võimalus saada ideede ja prototüüpide väljatöötamisel ning katsetamisel kasu koostööst.

Ringmajanduse ärimudeli järgi tegutsevaid ettevõtteid on Eestis ja Lätis vähe. Ettevõtetel, kes keskenduvad konkreetsetele ringtoodete ja -teenuste ning nendega seotud ärimudelite väljatöötamisele, võib olla selge eelis lineaarsete ettevõtete ees ning nad on seetõttu väga edukad. Uue ärimudeli kasutuselevõtt ei sõltu ainult tootmisest, suurt rolli mängib ka tarbija käitumine.

Aastatel 2017–2020 on programm suutnud suurendada inimeste teadlikkust energiasäästust, taaskasutusest ja jäätmesortimisest kõigis ühiskonnarühmades ning selleks kasutati vastavaid kampaaniaid, võistlusi, üritusi ja otsekontakte.

Üleminek lineaarmajanduselt ringmajandusele nõuab tarbijate teadlikkust ja nõudlust ning tootjate ja ettevõtete vahendeid ja motivatsiooni. Peamised tegurid, mis takistavad Lätis keskkonnanahaidlikke uuendusi ja ringmajanduse arengut, on ettevõtete motivatsiooni ja vahendite puudumine. Samuti on probleemiks ühiskonna teadlikkus säästvast tarbimisest ja tootmisest. Ringmudeleid ja -lahendusi rakendavate ettevõtete rahaline toetus ning teadmised on väga kasinad.

Peamised majanduse ja ettevõtlusega seotud ühised probleemid on järgmised:

- Innovatsioon ja kasv on maapiirkondades maha jäänud;
- Väike- ja mikroettevõtete vähene suutlikkus pääseda ligi/kasutada teadmussiirde ja innovatsiooni võimalusi ning infrastruktuuri;
- Maapiirkondade ettevõtjate toodete ja teenuste lisandväärtus on märkimisväärselt väike.

Ühised investeerimisvajadused ning varasematest kogemustest saadud õppetunnid

Programmiala VKEdel on suurepärane võimalus saada kasu koostööst, mida tehakse innovatsiooni ja majanduskasvu edendamiseks. Siiani on programm edukalt toetanud toodete ja teenuste ühist arendamist ning ühisturundust, mis loob hea aluse edasipüüdlikumate eesmärkide seadmiseks. Aastatel 2017–2020 välja töötatud toodete laad näitab, et paljudes VKEdes toimub innovatsioon ning teadus- ja arendustegevuse kaasamine juba praegu. Perioodil 2017–2020 osales programmis viiest Eesti tehnikavaldkonna kompetentsikeskusest kaks: Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskus – teadus- ja arendusettevõtte, mis põhineb nüüdisaegsete analüüsimeetodite, süsteemi- ja sünteetilise bioloogia põhimõtete laialdasel kasutamisel ning mille eesmärk on välja

töötada ja juurutada uuenduslikke toidu- ja fermentatsioonitehnoloogiaid; ning biokompetentsikeskus BioCC, mis keskendub funktsionaalsele toidule. Aastatel 2014–2020 osales programmis 72 VKEd: 39 Lätist, sealhulgas 22 Riiast, 4 Pierigast, 8 Vidzemest ja 5 Kurzemest, ning 33 Eestist, sealhulgas 23 Tartust, 6 Lääne-Eestist (4 sadamat) ja 1 Viljandist, Võrust, Valgast ja Jõgevalt. On selge, et piiriülese koostöövõime eestvedajad on Tartu ja Riia. Piiriala maapiirkonna mikroettevõtete jaoks on iseseisev piiriülene koostöö kättesaamatu selleks, et jõuda välisturule, arendada tooteid ja teenuseid või viia ellu uuendusi. Selliste ettevõtete kogemused ettevõtlust toetavate katusorganisatsioonide all (nagu 2014–2020 perioodi projektides CoopLocal, Wood and Furniture, DELBI2) on siiski väga positiivsed. Arendustegevused, mis on kombineeritud kompetentsi- ja arenduskeskuste, ettevõtjate ühenduste, teadusparkide, omavalitsuste ja ülikoolide partnerlusega, on suurendanud huvi turu, uute teadmiste ja kontaktide otsimise vastu naaberriigis. Osalenud alustavatele ja vanematele ettevõtetele olid kõige kasulikud projektid, mis keskendusid mõnele konkreetsele majandusvaldkonnale, kuid üldist ettevõtlusvaimu edendanud ja äriideid genereerinud projektid tõid vähem käegakatsutavat/jätksuutlikku kasu.

Need VKEd, kes on võimekad ja kellel on vahendeid tootearenduseks, said koostööst kasu kasvu, töökohtade loomise, kiirema arendusprotsessi, innovatsiooni ning tõhusa turustamise valdkondades.

Programmasutused on hinnanud riske ja tegureid, mis võivad mõjutada programmiga toetatavate ettevõtete suutlikkust saavutada pikaajalisi tulemusi. Tuginedes 2014–2020 programmi edukale praktikale, kehtestatakse käesoleva PE raames VKEdele kui otseste toetuste saajatele spetsiifilised rahastamise piirmäärad, nõuded finantssuutlikkusele ning viiakse läbi temaatiline hindamine.

Prioriteet 2: ühiselt ja arukalt kasvavad ettevõtted

Programmi eesmärk on aidata programmiaral VKEdel kasvada, aidates neil piiriülestes äriühingutes loodud võrgustike ja ühenduste abil viia ellu nii innovatsiooni kui ka nutikaid muutusi ja rohepöoret. Selleks, et muuta väikeettevõtetele vajalikud stiimulid paremini kättesaadavaks, on vaja maksimaalselt ära kasutada VKEde institutsioonilist toetusmehhanismi ja olemasolevaid piiriüleseid kontakte programmiaral. Programm ei keskendu kitsalt ühele konkreetsele majandussektorile, sh nutika spetsialiseerumise valdkondadele. Programmi eesmärk on toetada digiteerimist, automatiseerimist ja teadmussiiret, mida rakendatakse VKEde piiriüleses koostöös ja/või sektoriüleses koostöös (nt teadmussiire toimub piiriüleselt). Innovatsioon on konkurentsivõime ja majanduskasvu peamine soodustaja. Innovatsiooni all mõistetakse avatud innovatsiooni, kasutades võrgustikke, klastreid, kompetentsikeskusi ja koostööd teiste VKEdega, teadmussiiret toodete täiustamiseks või uute toodete, teenuste või protsesside loomiseks, et turul edukalt hakkama saada, konkureerida ja eristuda. Lisaks julgustatakse avatud sektoriteülest innovatsiooni, nagu turismi- ja loomemajandus, puit ja tekstiil jms.

Kõik kavandatud tegevused, sealhulgas mentorlus ja koolitus, peaksid kaasa aitama muutustele osalevates VKEdes, mis viivad kasvuni. Koolituse kombineerimine investeerimisega tootearendusse ja uutesse tehnoloogiatesse on tõhus viis pakkuda väikeettevõtetele vajalikku kiirendust/võimsuse tõstmist.

Eesmärk on anda lisaväärtust paindlikele partnerlussuhetele, mis sobivad võimekamatele VKEdele, aga ka mikroettevõtetele, kes otsivad võimalusi oma konkurentsivõime suurendamiseks. Viimane on iseloomulik just väljaspool suuremaid ärikeskusi asuvale programmiaral. Riia ja Tallinna partnerid ei tohi olla ainsad partnerid Lätist ja Eestist, kes osalevad prioriteedi 2 projektides, ning projektide raames läbi viidud tegevused pealinnade partnerite osavõtul peavad kaasa aitama programmi NUTS 3 piirialade arendamisele (Vidzeme, Kurzeme, Pierīga, Lääne -Eesti ja Lõuna -

Eesti). Seadmete ostmine projektide raames Riia ja Tallinna partnerite poolt on võimalik ainult hästi põhjendatud juhtudel, kui on selge kasu ülejäänud partnerlusele, mida esindavad piirialad (nt tehnoloogiasirde või tootmise innovatsiooni stimuleerimise eesmärgil). Riia ja Tallinna partnerite eelarved kokku PE1 raames ei tohi kokku ületada 20% prioriteedi 2 kogueelarvest. Seda prioriteeti käsitletakse PE1 raames.

Turism

Programmialas on rikkalikult pärleid, mida tasub vaadata ja kogeda. Eesti ja Läti väliskülalised tulevad enamasti naaberriikidest, Saksamaalt ning Suurbritanniast. Äri- ja konverentsireisijatele pakutavaid teenuseid täiendavad programmialas mitmesugused turismipakkumised, mis keskenduvad loodusele, kultuuri- ja merepärandile, kohalikule köögile ning puhkusele. Väljaspool linnu asuvad ühise rannajoone ääres ajaloolised kalurikülad, rannarootslaste kultuur Hiiumaa, Ruhnu ja Vormsi saartel ning Noarootsi poolsaarel, liivlased Läti Vidzeme ja Kurzeme piirkonnas ning Edela-Eestis, Suiti kultuuriruum Kurzemes, Kihnu kultuuriruum Kihnu saarel ja Seto kultuur Kagu-Eestis. Suiti kultuuriruum on kantud kiiret kaitset vajava vaimse kultuuripärandi nimekirja; Seto leelo ja Kihnu kultuuriruum on inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjas.

Turismisektori osakaal Eesti ja Läti majanduses on väike, kuid see on kasvanud, ulatudes Eestis 8% ja Lätis 8,3%ni SKPst (2018). Võrreldes varasemate aastatega kasvas 2019. aastal väliturism mõlemas riigis. Enamik välituriste ööbis Tallinnas (64%), programmialal umbes 20%, millest pool Tartus ja Pärnus. Ka Lätis ööbis enamik sise- ja välituriste pealinnas ning seda ümbritsevas Pierīga piirkonnas.

2020. aastal COVID-19 pandeemia kriisi tõttu kahanesid mõlemas riigis märkimisväärselt sise- ja välituristide, majutuse, toitlustus- ja reisibüroode ning reisikorraldajate käive ja töökohad. Ööbimiste vähenemine on olnud väiksem pealinnadest väljaspool asuvates piirkondades. Eeldatakse, et sektor taastub järk-järgult ning programm saab anda oma panuse uute toodete väljatöötamise ja juba loodud toodetele lisaväärtuse loomise kaudu, mis omakorda toetab turismiäri taastumist ja töökohtade loomist. Piiriülesed turismitooted – marsruudid ja vaatamisväärsused – asuvad enamasti väljaspool pealinnu ning suuremaid linnakeskusi. Selleks et säilitada sektori piirkondlikke töökohti ja olemasolevaid tooteid ning suurendada turismipakkumiste nähtavust ja konkurentsivõimet programmialas, on vaja ühiseid jõupingutusi.

Varasem koostöö on näidanud piiriüleste pärandipõhiste turismitoodete väljatöötamisel väga häid tulemusi, sest eeltingimused ja võimalused programmialas on sarnased. Koostööl on suurem potentsiaal pakkumistele lisandväärtust luua ja rohkem külastajaid ligi meelitada. Ühine probleem, millega kummaski riigis süsteemselt tegeletud ei ole, on juurdepääsetavus füüsilisele keskkonnale, samuti teabevahetuse ja teenuste kujundamine. Juurdepääsetavust mõistetakse laiema kontseptsioonina, mis põhineb elutsükli ja mitte puuetega inimeste kitsal vaatenurgal. Viimast arvesse võttes tuleks toodete väljatöötamisel ja turustamisel arvestada ka paljude teiste sihtrühmade, näiteks laste, väikelaste vanemate, eakate ja ajutise puudega inimeste vajadusi. Praegused piiriülesed kaubamärgid ja tooted (väljatöötatud aastatel 2010–2022) annavad hea aluse edasisteks algatusteks, et suurendada teenuseosutajate konkurentsivõimet marsruutide ja parendatud paikade ääres ja nende läheduses.

Peamised turismiga seotud ühised probleemid on järgmised:

- Turismiteenused ja -elamused pole kõigile ühiskonnarühmadele võrdselt kättesaadavad;
- Turismitoodete ja -teenuste kujundamise protsess ei arvestata sotsiaalset kaasatust;
- Turismitoodete ja teenuste madal konkurentsivõime ja lisandväärtus.

Ühised investeerimisvajadused varasematest kogemustest saadud õppetunnid

Programmiala on rikas mitmekesise turismipotentsiaali ja pakkumiste poolest, mida on viimaste aastate jooksul koostöös märkimisväärselt edasi arendatud. Turismiarendajad ja -organisatsioonid on loonud mitmeid piiriüleseid tooteid, võrgustikke ja kaubamärke, mis parandavad nähtavust ning meelitavad ligi rohkem külastajaid. Vaatamata sellele hõlmavad need pakkumised eri tegijate kompleksset lähenemisviisi, kes peavad oma teenuseid üha enam parandama ja lisandväärtust andma, et tugevdada saavutatud positsiooni turul ning olla konkurentsivõimeline. Paljud ettevõtted, kelle teenused on oluline osa turismikogemusest ja kliendi teekonnast, on väga väikesed, sageli „elustiiliettevõtted“, mille eesmärk on säilitada oma toimetulek, kuid millel puudub võime ja motivatsioon areneda ja kasvada. Loodud piiriülesed võrgustikud, kaubamärgid ja pakkumised moodustavad kõrgema lisandväärtuse ning sotsiaalse innovatsiooni elemendiga konkurentsivõimelistele turismitoodetele ja -teenustele kindla aluse. Sotsiaalse innovatsiooni all mõistetakse uusi sotsiaalseid praktikaid, mille eesmärk on rahuldada sotsiaalseid vajadusi paremini kui olemasolevad lahendused. Eeldatakse, et projektpartnerid rakendavad neid praktikaid toodete ja teenuste arendamisel ja täiustamisel. Koostöös on teenuseosutajatel juurdepääs eri ressurssidele, nagu teadmised ja võrgustikud, ning see aitab suurendada nende konkurentsivõimet. Programmi eesmärk on toetada turismitoodete ja -teenuste arendamist ning turundust, mis omakorda annaks lisaväärtust olemasolevatele piiriülestele pakkumistele ja ühiselt loodud kaubamärkidele ning aitaks kaasa sektori koostööd tegevate ettevõtete kasvule ja innovatsioonile. PE1 raames toetatakse kahepoolset koostööd ja VKEde väiksemaid partnerlusi teadmiste edasiandmiseks ja innovatsiooniks. Selle PE raames eeldatakse, et partnerlustel on lai geograafiline katvus ning innovatiivsed lahendused, sealhulgas rohelised ja digitaalsed ning et partnerlused loovad lisandväärtust piiriülestele turismibrändidele, -toodetele ja -teenustele. Juurdepääsetavuse mõttes pole ühiskonna sihtrühmad väikesed, st piiratud puuetega inimestega; seetõttu aitaksid ühised investeringud juurdepääsetavuse parandamisse oluliselt suurendada sotsiaalset kaasatust.

Edasise piiriülese tegevuse aluseks on pärandipõhised temaatilised (sõjandus, tööstus, kulinaaria, matkamine, jalgrattasõit, aktiivne veeturism, aiad, kultuur) piiriülesed marsruudid ja aastatel 2007–2020 väljatöötatud kaubamärgid. Toetatavad tegevused seoses olemasolevate toodetega peavad parandama toote või teenuse kättesaadavust. Samuti toetatakse uute pärandil põhinevate toodete ja teenuste väljatöötamist. Turundus peaks keskenduma spetsiifilisele ja/või uuele turu- ja kliendisegmendile ning olema suunatud nende ootustele/vajadustele. Eeldatakse rohkem kohandatud lahendusi ja konkreetseid lähenemisviise. Arendustegevused peaksid praeguse programmi käigus loodud turismitoodete sünergia tuvastamisel täitma tühimikud (nt temaatilised, territoriaalsed), ühendades rohkem eri pakkumisi ja teenuseosutajaid (nt majutus- ja toitlustussektor loodud toodetega).

Prioriteet 5: kättesaadavam ja jätkusuutlikum piiriülene turismikogemus.

Programmi eesmärk on töötada välja piiriülesed turismitooted, mis on atraktiivsed, jätkusuutlikud, nähtavad ja kättesaadavad kõigile ühiskonnarühmadele. Eeldatakse uusi arendusi ja olemasolevate toodete täiustamist koos nutika ja sihipärase turundusega. Selle prioriteedi raames

tuleks kõik investeeringud koondada NUTS 3 Vidzeme, Kurzeme, Pierīga, Lääne-Eesti ja Lõuna-Eesti piirialadele. Riia ja Tallinna avaliku sektori asutused ning MTÜ-d saavad projektides osaleda partneritena, edastades pealinnade oskusteavet ja parimaid tavasid, et teadmised jõuaksid ka piirialadeni. Seda prioriteeti käsitletakse PE4 raames.

Vastastikune täiendavus ja sünergia koos muude toetusvormidega

Programmi asutused on tuvastanud võimaliku sünergia ja täiendavuse teiste riiklike ja ELi programmidega. Sarnaste tegevustega riiklikud toetuskeemid võivad luua sünergia ja toetada programmi eesmärkide saavutamist. Programmi geograafia kattub Kesk-Läänemere, Läänemere piirkonna, Eesti-Vene ja Läti-Vene programmidega ning seega keskenduvad koordineerimismeetmed teatud spetsiifiliste eesmärkide alla kuuluvatele tegevustele: PE1/EE(iii), PE2/EE(vii), PE3/EE(ii), PE4/EE(vi) ja IEE(iii). Kuna aga EEdes fookus on erinevates programmides erinev, tagavad programmi asutused ja seirekomisjon, et projekte rahastatakse kõige sobivamast programmist ning välditakse topeltrahastamise ohtu. Lätis on ministriumide, piirkondade ja MTÜ-de esindajatest koosneva SK allkomitee ülesandeks kujundada riiklike seisukohti projektide asjakohasuse kohta ja konsulteerida võimaliku kattumise riski üle teiste riiklike või rahvusvaheliste programmidega. Eestis tagavad koordineerimise valdkonnaministriumide esindajad seirekomisjonis. Lisaks konsulteeritakse asjaomaste valdkonnaministriumide ja ametiasutuste spetsialistidega. Topeltfinantseerimise riski maandatakse taotluste esitamisel taotlejate ja projektide kontrollimisega olemasolevates andmebaasides (mõlemas riigis) ning lähtudes taotlejate esitatud teabest. Taotlusvoorude ja taotlemismenetluse käigus teavitab ÜS taotlejaid rahastamise ja programmi asjakohasuse ning sobivuse olulisusest.

ELi Läänemere piirkonna strateegia (EUSBSR).

EUSBSR on Euroopa makropiirkondlik strateegia ja seda iseloomustab piirkonna üldine juhtimisparadigma Läänemere piirkonna ühiste probleemide lahendamiseks. EUSBSRi ja Interregi programmid määratlevad ühised vajadused, probleemid ja võimalused, mida saab täielikult ära kasutada ainult piiriülese, sektorite ja juhtimistasandit ületava koostöö loomise ja tugevdamise kaudu. EUSBSR rakendab koos Interregi programmidega kooskõlastatud tegevusi, tugevdab omavahelisi kontakte ja jätkab interaktiivse dialoogi loomist.

Programm keskendub piiratud arvule EUSBSRi poliitikavaldkondadele, mille jaoks tõhus piiriülene koostöö lisab väärtust kohalikele, riiklikele ja piirkondlikele põhimõtetele ning hõlmab peamisi elemente Eesti-Läti piirialal. Eesti-Läti programm aitab saavutada EUSBSRi eesmärki:

Läänemere kaitsmise poliitikavaldkonnad, järgmised alaeesmärgid:

- puhas vesi;
- looduslike liikide mitmekesisus ja hea tervis.

Piirkonna ühendamise poliitikavaldkonnad, järgmised alaeesmärgid:

- head transporditingimused;
- piirkonna inimeste ühendamine.

Heaolu suurendamise poliitikavaldkond, järgmised alaeesmärgid:

- Läänemere piirkonna üleilmse konkurentsivõime paranemine.

Haridus, teadmiste edasiandmine ja tööalane konkurentsivõime, sealhulgas üleminek hariduselt tööturule, panustavad hariduse poliitikavaldkonda horisontaalselt.

Projekte julgustatakse võtma ühendust PVK-dega, et selgitada välja projekti panus ja teha koostööd EUSBSRi raames. Kõik PE2 ja PE4 alla kuuluvad projektid on määratletud EUSBSRi panustajatena ning koostöö strateegia raames on projektipartneritele kohustuslik. Kõigi teiste projektide puhul hinnatakse panust EUSBSR-i igal üksikjuhul eraldi, kasutades Jemsi teavet selgitamiseks välja projekti panus kas projektitaotluste hindamise või aruandluse faasis. Programmi tasandil on KA ja ÜS avatud koostööle ja teabevahetusele teiste programmide ja PVK-dega.

PE1 keskendub VKEde kasvu ja konkurentsivõime suurendamisele. Töökohtade loomine VKEde toetab ettevõtjaid, stimuleerib ettevõtluse kasvu ja aitab kaasa EUSBSR eesmärgi „Heaolu suurendamine“, alaeesmärgi „Läänemere piirkonna üleilmse konkurentsivõime paranemine“ saavutamisele. See keskendub koostöö suurendamisele teadusasutuste, VKEde ja avaliku sektori vahel, et ergutada innovatsiooni ja ettevõtlust. Rahvusvaheliste innovatsioonivõrgustike ja -klasterite loomine ja edasine tugevdamine ning rahvusvahelistumise toetamine läbi suutlikkuse suurendamise ja ettevõtliku mõtteviisi edendamise mentorluse, praktiliste ühiste koolituste jms kaudu.

PE2 keskendub looduskaitse ja bioloogilise mitmekesisuse tõhustamisele, rohelisele infrastruktuurile eelkõige linnakeskkonnas, saaste vähendamisele, samuti uuenduslike ja jätkusuutlike strateegiate väljatöötamisele, mis on suunatud jäätmetekke vältimisele ja käitlemisele piirialadel. Kõik PE2 projektid aitavad kaasa EUSBSR eesmärgi „Läänemere kaitsmine“ alaeesmärgi „Puhas vesi“ või „Looduslike liikide mitmekesisus ja hea tervis“ saavutamisele kuna need toetavad/edendavad loodusvarade säästvat kasutamist.

PE4 keskendub kultuuri ja kestliku turismi rolli suurendamisele majandusarengus, sotsiaalses kaasatuses ja sotsiaalses innovatsioonis. Kõiki PE4 projekte loetakse panustavaks EUSBSR eesmärgi „Piirkonna ühendamine“, alaeesmärgi „Piirkonna inimeste ühendamine“ elluviimisse.

Konkreetsed tegevusi ette ei nähta, kuid programm edendab uut Euroopa Bauhausi vastavalt vajadusele, nt PE2 ja PE4 raames.

Horisontaalsed põhimõtted

Üldise lähenemisviisina peavad tegevused aitama panustada ja näitama kestliku arengu, võrdsete võimaluste, diskrimineerimise vältimise ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõtteid kõigis tegevustes kõigi poliitika- ja erieesmärkide raames. Lisaks on programmi eesmärk valida kestlike ja uuenduslike ideede toetamise kaudu tegevusi, mis näitavad panust digiteerimisse. Projekte, mille mõju on nendele põhimõtetele vastupidine, heaks ei kiideta.

Eesti-Läti programmi keskkonnamõju strateegilise hindamise esialgse hinnangu põhjal ei ole programmil tõenäoliselt märkimisväärset mõju keskkonnale ühegi poliitikaeesmärgi ega erieesmärgi raames ning on kooskõlas printsibiiga „Ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega.

Rahastatavate projektide valimisel arvestab programm kestliku arengu põhimõtteid läbi keskkonnasäästlike riigihangete kasutamise, looduspõhiste lahenduste, olulusringi kogumaksumuse arvutamise, normatiivnõuetest kaugemale ulatuvate standardite, negatiivsete keskkonnamõjude vältimise, kliimakindluse ja energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte jne.

Programmi elluviimise ajal edendab korraldusasutus riigihangete strateegilist kasutamist poliitikaeesmärkide toetamiseks (sh professionaalsuse suurendamiseks tehtud jõupingutused, et kõrvaldada puudujääke reageerimissuutlikkuses). Toetusesaajaid julgustatakse kasutama rohkem kvaliteedi ja olulusringi kulukriteeriume. Võimaluse korral tuleks riigihankemenetlustesse kaasata keskkonnaalased (nt keskkonnasäästlikud riigihankekriteeriumid) ja sotsiaalsed kaalutlused ning

innovatsioonistiimulid.

Ülaltoodud põhimõtete järgimise juhised esitatakse programmi juhendis.

1.3. Valitud poliitikaeesmärkide ja Interregi erieesmärkide põhjendus, neile vastavad prioriteedid, erieesmärgid ja toetuse vormid, käsitledes vajaduse korral piiriülese taristu puuduvaid ühendusi

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt c

Tabel 1

Valitud poliitikaeesmärk ja Interregi erieesmärk	Valitud erieesmärk	Prioriteetsus	Valiku põhjendus
IEE1 Koostöö parem juhtimine	(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.	Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine.	<ol style="list-style-type: none"> Selliste elujõuliste kohaliku omavalitsuse tasandi institutsiooniliste koostöötavade puudumine, mis aitaksid lahendada piiriüleseid probleeme kohalikul tasandil. Kohaliku omavalitsuse tasandi piiriüleste arengu- ja tegevuskavade puudumine. Vajadus piirkondlike andmete järele ning nende kasutamine kohalike arenguvajaduste ja teenuste jaoks.
IEE1 Koostöö parem juhtimine	(iii) luua vastastikust usaldust, eelkõige soodustades inimestevahelisi tegevusi.	Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine.	<ol style="list-style-type: none"> Pidevate ja tugevate piiriüleste kontaktide puudumine kogukondade vahel, eriti väheasustatud maapiirkondades. Programmiala elanikel, kogukondadel ja organisatsioonidel ei ole inimestevahelisi kontakte ega partnerlusi, mis on lõimitud piiri- ja programmiala väljaarendamise olulised eeltingimused. On ilmne, et väljaspool suuremaid linnu asuvad organisatsioonid, kes tegelevad kohapeal kogukonna loomise ja ühiskondliku tegevusega, ei suuda oma ressurside abil teisel pool piiri elavate inimeste poole pöörduda, neid kaasata ega lõimida.
PE1 Konkurentsivõimelisem ja arukam Euroopa majanduse uuendusliku ja aruka ümberkujundamise ja piirkondliku IKT-ühenduvuse	(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute	Ühiselt ja targalt kasvavad ettevõtted.	<ol style="list-style-type: none"> Programmiala piirkondlikus majanduses puuduvad ettevõtted, kes suudaksid luua oma äritegevusele teadmismahukuse, innovatsiooni ja digiteerimise kaudu lisaväärtust. Programmialal üha laieneva eri vormis koostöö tõttu on piiriüleste

<p>edendamise kaudu.</p>	<p>kaudu.</p>		<p>innovatsioonimeetmete jaoks head eeldused, mis edendavad majanduskasvu ja töökohtade loomist.</p> <p>3. Piiriülel koostööl on suur potentsiaal kasvatada ettevõtete innovatsioonivõimet tugevate olemasolevate võrgustike ja klastrite ning eri majandussektorites toimuva koostöö kaudu.</p> <p>4. Piiri- ja sektoriülel ettevõtluskoostöö ning avatud innovatsioon pakuvad võimalusi parandada väikeettevõtete konkurentsivõimet väljaspool programmiala suuri majanduskeskusi.</p>
<p>PE2 Keskonnahoidlikum, vähese CO2-heitega majanduselt CO2-neutraalsele majandusele üleminev ja vastupanuvõimeline Euroopa, edendades õiglast üleminekut puhtale energiale, rohelist ja siniseid investeeringuid, ringmajandust, kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist, riskiennetust ja -juhtimist ning säästvat linnalist liikumiskeskonda.</p>	<p>(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning roheline taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.</p>	<p>Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala.</p>	<p>1. Elurikkuse vähenemine kaotab looduse võime osutada meile üliolulisi ökosüsteemiteenuseid, nagu puhas vesi, õhk, toit ja loodusvarad. Mida funktsionaalsemad ja bioloogiliselt mitmekesisemad on ökosüsteemid, seda paremini varustavad nad meid kõigega, mis on vajalik inimese olemasoluks, ning seda edukamalt suudame võidelda keskkonnareostusega ja kohaneda kliimamuutustega.</p> <p>2. Selliste ühiste ja koordineeritud tegevuste puudumine, mis aitaksid säilitada ökosüsteemiteenuste head kvaliteeti jagatud loodusvarade kaudu.</p> <p>3. Põllumajanduse intensiivistamine ja metsamajandus kujutavad programmas elurikkusele suurt ohtu, sest nende tõttu kasvavad toit- ja kahjulike ainete kogused ning otsene inimtegevus.</p> <p>4. Piiri- ja sektoriülel koostöö võib parandada ühist haldamist ja juurdepääsu loodusvaradele ning luua piirialale rohelist ja looduslikke turismimagneteid.</p>
<p>PE3 Paremini ühendatud Euroopa liikuvuse tõhustamise kaudu.</p>	<p>(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi,</p>	<p>Paremini ühendatud programmi piirkond.</p>	<p>1. Piiriüleste teede kehv olukord halvendab piirialade inimeste liikuvust ja elukvaliteeti.</p> <p>2. Piiriüleste teede kehv olukord halvendab teenuste pakkumist, turismi ja ettevõtluse arengut.</p>

	piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.		3. Tolmuvabad teed parandavad liiklustihedust ja suurendavad oluliselt piiriülest liikuvust.
PE4 Sotsiaalsem ja kaasavam Euroopa, rakendades Euroopa sotsiaalõiguste sammast.	(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.	Ligipääsetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sarnasused mõlema riigi temaatilise turismi pakkumises annavad piiriülesele tootearendusele tähenduse ja eesmärgi. 2. Võimalus lisada programmialas piiriülestele turismipakkumistele lisaväärtust ja neid mitmekesistada. Ümberkujundamise ja innovatsiooni vajadus ning potentsiaal. 3. Kõikide ühiskonnarühmade mitterahuldav juurdepääs turismipaikadele ja teenustele.

2. Prioriteedid

Viide: artikli 17 lõike 3 punktid d ja e

2.1. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine.

2.1.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.

2.1.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Ühiste avalike teenuste kohandamise ja pakkumise tõhustamine katsemeetmete abil, mis kõrvaldavad piiriala takistused- (Ühisteks) uuteks teenusteks piirkondlike andmete kogumise ja muutmise soodustamine;
- Kohaliku omavalitsuse tasandi piiriülese koostöö tegevuste soodustamine piiriüleste võrgustike, strateegiate ja katsemeetmete kaudu;
- Katsemeetmed ja ellu viidud lahendused avalike teenuste loomiseks.
- Arenguvajadusteks ellu viidud lahenduste (v.a teenused) rakendamine.
- Piiriüleste strateegiate ja/või tegevuskavade koostamine, millele järgnevad ühised rakendusmeetmed.

2.1.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine	(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et	RCO83	Ühiselt välja töötatud strateegiad ja tegevuskavad	Strateegia/tegevuskava	>=0	10

Interreg programmi tööversioon avalikuks konsultatsiooniks 8. november – 8. detsember 2021

	kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.					
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine	(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.	RCO116	Ühiselt välja töötatud lahendused	Lahendus	>=0	5

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlusaasta	Lõppeesmärk (2029)	Andmeallikas
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine	(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.	RCR79	Organisatsioonide poolt kasutusele võetud ühised strateegiad ja tegevuskavad	Ühine strateegia/tegevuskava	0	2021	5	Jems
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine	(ii) tõhustada avalikku haldust õiguslase ja halduskoostöö ning kodanike, kodanikuühiskonna osalejate ja asutuste vahelise koostöö edendamise kaudu, eelkõige selleks, et kõrvaldada õiguslikke ja muid takistusi piirialadel.	RCR104	Organisatsioonide poolt kasutusele võetud või täiustatud lahendused	Lahendus	0	2021	3	Jems

2.1.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Omavalitsused, planeerimispiirkonnad, arenduskeskused, MTÜ-d, regionaalsed- ja riigiasutused.

2.1.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteetid ei ole suunatud ühele konkreetsele territooriumile programmi piirkonnas.

2.1.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

2.2. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiseid teenuseid.

2.2.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(iii) luua vastastikust usaldust, eelkõige soodustades inimestevahelisi tegevusi.

2.2.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Ühine haridus-, koolitus- ja vahetustegevus;
- Kogemusvahetuse reisirid ja üritused munitsipaal- ja MTÜ-de töötajatele;
- Teenuste parandamine piirialadel ja asjaomaste organisatsioonide suutlikkuse suurendamine;
- Oskuste vahetamine kogukondade vahel, et edendada tööhõivet;
- Tegevused, mille eesmärk on hoida, säilitada ja kohendada või arendada kultuuritraditsioone, pärandit, kultuuriüritusi, kohtumisi jms;
- Ühised spordiüritused; treeninglaagrid / koolitajate kogemusvahetus.

2.2.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiseid teenuseid	(iii) luua vastastikust usaldust, eelkõige soodustades inimestevahelisi tegevusi.	RCO81	Osalemine piiriülestes ühismeetmetes	Osalemine	1 104	1 658

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlusaasta	Lõppeesmärk (2029)	Andmeallikas
Rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiseid teenuseid	(iii) luua vastastikust usaldust, eelkõige soodustades inimestevahelisi tegevusi.	RCR85	Piiriülestes ühismeetmetes osalemine pärast projekti lõpuleviimist	Osalemine	0	2021	330	Jems

2.2.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Omavalitsused, planeerimispiirkonnad, muud avalik-õiguslikud asutused (nt koolid), VKEd, sihtasutused, MTÜ-d. Pealinnapiirkondade organisatsioonid ja asutused on abikõlblikud, kasu ja tulemused peaksid aga olema suunatud programmi piirkonnale väljapoole pealinnade piirkondi.

2.2.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteetid ei ole suunatud ühelegi konkreetsele territooriumile programmi piirkonnas.

2.2.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

2.3. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Ühiselt ja targalt kasvavad ettevõtted.

2.3.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu.

2.3.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Klasterite ja võrgustike loomine, juhendamine ning VKEde praktiline (ühine) koolitustegevus, et suurendada uuenduste juurutamise suutlikkust tootearenduses. Saadud teadmiste rakendamine.
- Ühine innovatsioon ja toodete/teenuste arendamine/täiustamine (sealhulgas uuringud, teaduspõhine arendusprotsess, prototüüpimine);
- Ühisturundus uutele eksporditurgudele jõudmiseks, sealhulgas turu-uuringud, messidel osalemine jne;
- Piiriülese klasterite koostöö arendamine;
- Ühistegevused tehnoloogiale ja/või rohemuutusele üleminekuks ning innovatsiooni juurutamine VKEdes;

- Koostöö ja kogemusvahetus teaduse ja tööstuse tehosiirde ning ühise teadus- ja arendustegevuse alal, Läti ja Eesti ettevõtetele kättesaadavate teadusteenuste ja -seadmete kindlakstegemine, piiriüleste teadmiste ja tehnoloogiasiirde edendamine.
- Ühiste digiteerimislahenduste leidmine ja juurutamine, nt. uue tarkvara kasutuselevõtt, andmete digiteerimine, digitaaltehnoloogiad, tehisintellekt, automatiseerimine, robotika jne.

PE1 keskendub VKEde kasvu ja konkurentsivõime suurendamisele. Töökohtade loomine VKEdes toetab ettevõtjaid, ergutab ettevõtluse kasvu ja aitab saavutada EUSBSRi üldist eesmärki „Suurendada heaolu“ ja konkreetset eesmärki „Läänemere piirkonna ülemaailmse konkurentsivõime paranemine“. See keskendub teadusasutuste, VKEde ja avaliku sektori koostöö suurendamisele, et soodustada innovatsiooni ja ettevõtlust. Rahvusvaheliste innovatsioonivõrgustike ja -klastrite loomine ja tugevdamine ning rahvusvahelistumise toetamine läbi suutlikkuse suurendamise ja ettevõtliku mõtteviisi edendamise, mentorluse juurutamise, praktiliste ühiste koolituste jms kaudu.

2.3.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

NB! Selle prioriteedi indikaatorite osas läbirääkimised veel käivad ning tulemus võib muutuda.

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Ühiselt ja targalt kasvavad ettevõtted.	(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu.	RCO87	Piiriülest koostööd tegevad organisatsioonid	Organisatsioon	0	29

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlusaasta	Lõppeesmärk (2029)	Andmeallikas
Ühiselt ja targalt kasvavad ettevõtted.	(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu.	RCR84	Organisatsioonid, kes teevad piiriülest koostööd pärast projekti lõpuleviimist	Organisatsioon	0	2021	14	Jems

2.3.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Ettevõtted, kes on võimelised tootearenduseks, ettevõtted, kellel on kogemusi, ja ettevõtted, kes on uued osalised piiriülese koostöös teiste ettevõtete ja tugiorganisatsiooniga; ettevõtted, kes on valmis tootearenduseks ja innovatsiooniks, kuid kellel pole otsese osalemise jaoks ressursse ning kes vajavad katus- või tugiorganisatsiooni, et tagada piiriülese teadmussirde kättesaadavus; ettevõtlast toetavad ning teadus- ja arendusorganisatsioonid, planeerimispiirkonnad, ülikoolid, klastrid, arendus- ja kompetentsikeskused, kes on valmis ettevõtteid toodete uuendamisel ja arendamisel toetama, juhendama ja koolitama.

2.3.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteedid ei ole suunatud ühele konkreetsele territooriumile programmi piirkonnas.

2.3.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

2.4. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala.

2.4.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning roheline taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.

2.4.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Andmekogumine ja andmepõhine elurikkuse seire, andmekogumismeetodite analüüsimine, meetodite kavandamine, kohandamine;
- Parimate meetmete katsetamine, et kaitsta halvas seisundis olevaid biotoope ja need taastada;
- Liikide elupaikade taastamine, liikide taasasustamine (näiteks magevee pärlikarbid);
- Sissetungivate võõrliikidega võitlemine, sealhulgas Eesti ja Läti ühiste tavade edendamine

<p>ning üldsuse teadlikkuse suurendamine;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uuenduslike meetmete kehtestamine poollooduslike rohumaade biomassi, metsamajanduse ja põllumajanduse jääkide kogumiseks (energeetika, kompostimise, pinnase struktuuri parandamise, kõrvalsaaduste jms jaoks); - Väiksemahulised katsetegevused, mis aitavad säilitada elurikkust linnapiirkondades; - Uuenduslikud ja heade tavade meetmed, mille kaudu saab suurendada tolmeldajate ja muude kohalike loomaliikide arvukust linnapiirkondades (elurikkust soodustav rohumajandus; putukahotellid; siili-, nahkhiire- ja linnusõbralikud aiad; tiigid), teadlikkuse kasvatamine loodushoidlikest haljasaladest linnades; - Ühismeetmed piiriüleste probleemide lahendamiseks programmialas, näiteks reostus ühisveekogudes, piiriüleste rohevõrgustike haldamine, puhkeotstarbeliste loodusobjektide arendamine ja jätkusuutlik loodusturism, elurikkuse arvestamine planeerimise eri tasanditel jne. <p>PE2 keskendub looduskaitse ja elurikkuse ning rohetaristu edendamisele, eriti linnakeskkonnas; reostuse vähendamisele samuti pühendatakse piirialadel jäätmetekke vältimisele ning selle tarbeks uuenduslike ja jätkusuutlike strateegiate väljatöötamisele. Kõik PE2 projektid loetakse panustavaks EUSBSRi eesmärgi „Läänemere kaitsmine“ ja alaeesmärkide „Puhas vesi“ või „Looduslike liikide mitmekesisus ja hea tervis“ saavutamisele kuna need toetavad/edendavad loodusvarade säästvat kasutamist.</p> <p>Kõik PE2 projektid panustavad EUSBSRi ning koostöö strateegia raames on projektipartneritele kohustuslik.</p>

2.4.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala	(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning rohelise taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.	RCO84	Ühiselt välja töötatud ja projektide raames rakendatud katsemeetmed	Katsemeede	0	5
Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala	(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning rohelise taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.	RCO87	Piiriülest koostööd tegevad organisatsioonid	Organisatsioon	0	40

Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala	(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning rohelise taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.	RCO116	Ühiselt välja töötatud lahendused	Lahendus	0	5
--	--	--------	-----------------------------------	----------	---	---

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnus- kood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlus- aasta	Lõpp- eesmärk (2029)	Andme- allikas
Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala	(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning rohelise taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.	RCR104	Organisatsioonide poolt kasutusele võetud või täiustatud lahendused	Lahendus	0	2021	5	Jems
Jätkusuutlik ja vastupidav programmiala	(vii) looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja säilitamise ning rohelise taristu tugevdamine, muu hulgas linnapiirkondades, ning kõigi saastevormide vähendamine.	RCR84	Organisatsioonid, kes teevad piiriülest koostööd pärast projekti lõpuleviimist	Organisatsioon	0	2021	20	Jems

2.4.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Omavalitsused, MTÜ-d, riigiasutused, planeerimispiirkonnad ja muud avalik-õiguslikud asutused, ülikoolid, teadus- ja arendusasutused, VKEd.

2.4.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteetid ei ole suunatud ühele konkreetsele territooriumile programmipiirkonnas.

2.4.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

2.5. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Paremini ühendatud programmi piirkond.

2.5.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.

2.5.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Tolmuvaba katte ehitamine piiriülestele kruusateede lõikudele.

2.5.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Möötühik	Vaheeesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Paremini ühendatud programmi piirkond	(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.	RCO46	Rekonstrueeritud või ajakohastatud teede pikkus – TEN-T-väline	Km	0	35

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Interreg programmi tööversioon avalikuks konsultatsiooniks 8. november – 8. detsember 2021

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlusaasta	Lõppeesmärk (2029)	Andmeallikas
Paremini ühendatud programmi piirkond	(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.	PSTE	Liiklustihedus	Autosid päevas	832	2018/2019	1 225	Jems

2.5.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Eesti Transpordiamet ja Läti riiklik aktsiaselts "Latvian State Roads"

2.5.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteetid ei ole suunatud ühele konkreetsele territooriumile programmi piirkonnas.

2.5.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

2.6. Prioriteedi pealkiri (korratakse iga prioriteedi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt d

Ligipääsetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus.

2.6.1. Erieesmärk (korratakse iga valitud erieesmärgi puhul)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt e

(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.

2.6.2. Asjaomased meetmed ning nende eeldatav panus erieesmärkide ning, kui see on asjakohane, makropiirkondade ja merepiirkondade strateegiate saavutamisse

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt i

Eeldatavate soovituslike tegevuste liigid:

- Jätkusuutlike ja juurdepääsetavate turismitoodete ja -teenuste ühine arendamine, mis põhineb programmiala mitmekesisel loodus- ja kultuuripärandil, nt turismimarsruudid, ühispakkumised, ühised kaubamärgid jne;
- Olemasolevate loodus- või kultuuripärandi paikade füüsiline parendamine, mis on ühiste turismitoodete või -teenuste lahutamatu osa;
- Turismipakkumise, vaatamisväärsuste, toodete ja teenuste parandamine, et tagada juurdepääs kõigile ühiskonnarühmadele, näiteks eakatele, lastele, lastega peredele ja puuetega inimestele;
- Loodud toodete ja teenuste turustamine, eri liiki turundussündmused ja -tegevused: meediareklaam, messidel osalemine, külastused jne.

PE4 keskendub kultuuri ja jätkusuutliku turismi rolli suurendamisele majandusarengus, sotsiaalses

kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis. Kõiki selle PE projekte loetakse panustavaks EUSBSRi eesmärgi „Piirkonna ühendamine” ja alaeesmärgi „Inimeste ühendamine piirkonnas” saavutamisele. Kõiki PE4 projekte loetakse panustavaks EUSBSRi ja koostöö strateegia raames on projektipartneritele kohustuslik.

2.6.3. Näitajad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt ii

NB! Selle prioriteedi indikaatorite osas läbirääkimised veel käivad ning tulemus võib muutuda.

Tabel 2

Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Lõppeesmärk (2029)
Ligipäasetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus	(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.	RCO84	Ühiselt välja töötatud ja projektide raames rakendatud katsemeetmed	Katsemeetmed	0	7
Ligipäasetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus	(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.	RCO116	Ühiselt välja töötatud lahendused	Lahendused	0	7
Ligipäasetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus	(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.	RCO87	Piiriülest koostööd tegevad organisatsioonid	Organisatsioon	0	54

Tabel 3

Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Tunnuskood	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase	Võrdlusaasta	Lõppeesmärk (2029)	Andmeallikas
Ligipäasetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus	(vi) kultuuri ja säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.	RCR104	Organisatsioonide poolt kasutusele võetud või täiustatud lahendused	Lahendus	0	2021	4	Jems
Ligipäasetavam	(vi) kultuuri ja	RCR84	Organisatsioonid,	Organisatsioon	0	2021	32	Jems/

Interreg programmi tööversioon avalikuks konsultatsiooniks 8. november – 8. detsember 2021

ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus	säästva turismi tähtsuse suurendamine majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja sotsiaalses innovatsioonis.		kes teevad piiriülest koostööd pärast projekti lõpuleviimist					survey
---	---	--	--	--	--	--	--	--------

2.6.4. Peamised sihtrühmad

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iii

Omavalitsused, planeerimispiirkonnad, riigiasutused, VKEd, MTÜ-d, arenduskeskused, riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud turismiorganisatsioonid/katuseorganisatsioonid, asjakohased puuetega inimeste katuseorganisatsioonid.

2.6.5. Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas ITI, CLLD või muude territoriaalse arengu vahendite kavandatav kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt iv

Programm ei kasuta ITI, CLLD ega muid territoriaalse arengu vahendeid. Programmi prioriteetid ei ole suunatud ühelegi konkreetsele territooriumile programmi piirkonnas.

2.6.6. Rahastamisvahendite plaanitud kasutamine

Viide: artikli 17 lõike 3 punkti e alapunkt v

Programm ei kasuta rahastamisvahendeid.

4.Meetmed, mida võetakse asjaomaste partnerite kaasamiseks Interregi programmi ettevalmistamisse, ning nende partnerite roll elluviimises, seires ja hindamises

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt g

Riiklikud asutused ja programmasutused on taganud mõlema riigi sidusrühmade, potentsiaalsete taotlejate, ekspertide ja laiema avalikkuse laialdase kaasamise programmeerimisprotsessi algusest 2019. aastal. Eesti Rahandusministeerium viis 2019. aastal Interregi programmide ettevalmistamiseks läbi uuringu: 276 inimest kaasati veebiküsimustike ja fookusgrupi intervjuude kaudu, et selgitada välja piiriülese koostöö valdkonnad ja soovitud elluviimismehhanismide kohta. Uuring jõudis kõikidesse omavalitsustesse kõigis Eesti maakondades, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, mitmete arenduskeskuste, ülikoolide, valdkondlike liitude ja katusorganisatsioonide, Interregi programmide juhtorganite ja projektipartneriteni. Kuna ettepanekud koostööteemade ja programmi elluviimise kohta olid välja toodud iga Interregi programmi jaoks, oli Eesti-Läti programmi jaoks saadud sisend programmipiirkonna ja potentsiaalsete kasusaajate jaoks spetsiifiline.

Läti Riiklik Asutus moodustas enne programmeerimisprotsessi algust konsultatiivse töörühma (KTR). KTR koosneb piirkondliku tasandi ja valdkonnaministeeriumide esindajatest. Tegemist on nõuanderühmaga, mis konsulteeris Riiklikku Asutust võimalike poliitiliste eesmärkide, erieesmärkide ja asjakohaste tegevuste osas, mida programmi lisada vastavalt riiklikele ja piirkondlikele planeerimisdokumentidele ja strateegiatele. KTR esimene koosolek toimus 2020. aasta jaanuaris, kus rühmale tutvustati ühtekuuluvuspoliitika määruste eelnõude põhijooni, sisu ja tingimusi. Pärast seda esimest kohtumist koostati ettepanekud ja visioon tulevase programmi võimalike koostööprojektide ideede kohta. LV RA koostas ja analüüsis riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi vastajate esitatud ettepanekuid enne ühise programmikomitee (ÜPK) esimest koosolekut.

ÜPK kogunes esimesele koosolekule 12. märtsil 2020 ja on pärast seda pidanud viis koosolekut. Komisjoni kaks riiklikku delegatsiooni koosnevad riigiasutustest, Läti planeerimispiirkondade ning Lõuna- ja Lääne-Eesti esindajatest koos saarte esindusega. Programmi fookuse seadmiseks otsustas ÜPK konsulteerida sidusrühmadega, lähtudes ettevalmistustest ja poliitikaeesmärkide esialgsest valikust. Programm algatas kaks veebiküsitlust 2020. aasta mais ja juulis (vastavalt 16 päeva ja 26 päeva). Esimeses voorus koguti ettepanekud, eelistused ja projektiideed kõigi poliitikaeesmärkide ja erieesmärkide kohta. Teises voorus koguti sihipärasemaid ideid rohelisema Euroopa, inimestevahelise suhtluse, ettevõtluse ja turismi teemadel. Programm kasutas 2014-2020 programmi meililiste ja projektipartnerite kontakte ning avalikult kättesaadavaid e-posti aadresse, et jõuda kõigi kohalike omavalitsuste, planeerimispiirkondade, maakondlike arenduskeskuste, asjaomaste valdkondlike liitude ja katusorganisatsioonideni, nagu kaubandus-tööstuskojad, teaduspargid ja ülikoolid. Nimekirjas oli umbes 100 VKEd. Uuring avaldati riigi- ja inglise keeles programmi veebisaidil estlat.eu; küsitlust viidi läbi ka otsepostituse teel ja reklaamiti Facebookis. Kokku vastas 219 inimest kõigist programmipiirkonna regioonidest ja mitmetest sellistest organisatsioonidest, kes tegutsevad üleriigiliselt. Vastajaid oli kõigist sektoritest ja nad olid esindatud järgmiselt: omavalitsused 35%, MTÜ-d 20%, riigiasutused 15%, muud avalikud asutused 15% ja eraettevõtted 15%. Programmiga õnnestus tekitada huvi väljaspool programmiga tuttavat segmenti – 36% vastanutest ei omanud programmiga varasemat kogemust. Programmeerimismeeskond ja ÜPK analüüsisid ja arutasid küsitluste vastuseid. Programmi erieesmärkide fookuse kindlaksmääramise protsessis oli sidusrühmade panus märkimisväärne. Küsitlustes töid organisatsioonid välja päevakajalised piirialaga seotud väljakutsed, mida on võimalik lahendada piiriülese koostöös. Kuna veebiküsitlused on üsna passiivne info hankimise viis ning mitmed küsimused võivad vajada täiendavat selgitamist ja selgitamist, korraldas

programmeerimismeeskond dialoogi soodustamiseks lisaks veel aktiivseid konsultatsioone 24 Eesti ja 26 Läti eksperdi ja huvirühmaga. Neile edastati ettepanekute eelnõud temaatilise fookuse, piiriüleste väljakutsete ja projektiidee kohta, mida oli ette valmistatud ja arutatud töörühma koosolekul ÜPK koosolekute vahelisel ajal. Kuue Eesti-Läti ühise (virtuaalse) töötoa käigus arutasid eksperdid ja huvirühmad ideid ning andsid tagasisidet kavandatavate tegevusliikide ja nende piiriülese koostöö potentsiaali kohta. Mingil määral käsitleti ka sünergiat ja kattumisi tavaprogrammide ja meetmetega, nt. seoses ettevõtluse, turismi ja piiriüleste teedega. Lisaks korraldati eraldi kohtumine kogenud projektipartneritega mõlemalt poolt piiri, et arutada lihtsustatud kuluvõimalusi ja programmiprotseduuride lihtsustusi.

2020. aasta kevadel ja suvel läbi viidud programmi mõjuhindangu eesmärk oli välja selgitada, kas 2014-2020 programm põhjustas positiivseid muutusi programmialal ja võimalik, et ka väljaspool seda. Kõik tegutsevate ja lõppenud projektide partnerid olid kutsutud jagama oma arvamust kas veebiankeedi või fookusgrupi intervjuu kaudu. Kokku osales hindamisel 123 inimest, kes esindasid kõigi nelja prioriteedi projekte. Peamisi järeldusi ja soovitusi tutvustati ÜPK-le selle kolmandal koosolekul ning hindamistulemuste valguses arutati tulevasi tugivaldkondi, nagu ettevõtlus, turism ja keskkond. Samuti sai programm väärtusliku eksperthinnangu uuringust sekkumisloogika ja indikaatorite süsteemi kohta, mida uue programmi koostamisel arvesse võeti.

Viie ÜPK koosoleku ja 10 töörühma koosoleku vahelisel ajal osalesid ÜPK liikmed – piirkondade esindajad – aktiivselt uue programmi väljatöötamises. Paljud ÜPK liikmed on pärit organisatsioonidest, millel on erialased teadmised ja kogemused turismi, ettevõtluse ja elukeskkonna arendamise vallas.

Programmiteavet ja uudiseid uuendati regulaarselt aadressil <https://estlat.eu/et/about-estlat/programme-2021-2027>. Olulisema info uuendamisel postitas ühine sekretariaat Facebooki uudised, et kutsuda laiemat avalikkust sellele veebilehele.

5. Interregi programmi teavitamise ja nähtavusega seotud käsitlus (eesmärgid, sihtrühmad, teavituskanalid, sealhulgas sotsiaalmeedia kaudu teavitamine, kui see on asjakohane, kavandatud eelarve ning asjaomased seire- ja hindamisnäitajad)

Viide: artikli 17 lõike 3 punkt h

2021-2027 programmi elluviimise teavitustegevused ja -kanalid on üles ehitatud käesoleva programmiperioodi saavutustele ja programmi positiivsele kuvandile. Programmil on lai publik, kuhu kuuluvad programmiga kursis olevad toetusesaajad, huvirühmad ja sihtrühmad, mis hõlbustab toetusesaajateni jõudmist järgmisel programmiperioodil. Aastate jooksul on programm kogunud märkimisväärseid teadmisi ja kogemusi, et meelitada ligi nii uusi kui ka kogenud taotlejaid ning tagada, et nad suudavad olemasolevaid vahendeid parimal viisil kasutada. Programmi logo, INTERREG kaubamärki ja Euroopa embleemi kasutatakse vastavalt EL määrustele (CPR) ja Interregi kaubamärgi raamatule. Visuaalne identiteet on tõhus vahend, et edendada EL-i toetust ja kasu, mida Interregi programm inimestele ja organisatsioonidele toob.

SIHTRÜHMAD

Potentsiaalsed taotlejad ja kasusaajad (mõned on määratletud saadikutena/võimendajatena): munitsipaal- ja riigiasutused, MTÜ-d, sihtasutused, eraettevõtted jne; vahendusorganisatsioonid, kes aitavad levitada ja propageerida programmi sõnumeid: maakondlikud arenduskeskused Eestis, planeerimispiirkondade haldusasutused Lätis, RTK, katusorganisatsioonid nagu teaduspargid, omavalitsus- ja kaubandusliidud, kompetentsikeskused jne; kliendid ja huvirühmad nagu Euroopa Komisjon, Läti ja Eesti saatkonnad; laiem avalikkus – inimesed Eestis ja Lätis ja Euroopas.

EESMÄRGID JA OODATUD TULEMUSED

Teavitamise põhieesmärk on EL-i toetuse, programmi ja INTERREG-i kaubamärgi teadlikkuse ja nähtavuse suurendamine. Eesmärk on eelkõige projektide saavutuste ja tulemuste kaudu näidata Eesti ja Läti inimestele piiriülese koostöö eeliseid erinevates valdkondades.

1. Programmiteave on hõlpsasti juurdepääsetav, asjakohane ja õigeaegne

Tulemus: programmi üritustel osalejad, potentsiaalsed taotlejad ja projekti toetusesaajad on rahul.

Kvalitatiivne näitaja: mõõdetud aruannetes/tagasisidelehtedel: toetusesaaja keskmine hinnang vähemalt "4" skaalal: 1 üldse ei ole rahul, 2 ei ole rahul, 3 neutraalne, 4 rahul, 5 väga rahul.

Mõõdetud: iga sündmus, suhtlusolukord, 2022-2028 partner-/vahearuanded.

2. Jõutakse kõige asjakohasemate potentsiaalsete taotlejateni

Tulemus: Programmi ja projektide eesmärkidele suunatud hea kvaliteediga taotlusi on piisavalt palju.

Kvantitatiivne näitaja: numbrid/statistika programmist: konsultatsioonide, taotluste, osalejate arv (IP-s määratletud kõige olulisem sihtrühm, arvestades taotlusvooru fookust) taotlusvooru ajal.

Mõõdetakse: igal aastal 2021-2026, eeldusel, et taotlusvoorud toimuvad.

3. Projektide ja programmi saavutused on nähtavad

Tulemus: programmi ja projektide ilmumine meedias (veebis, trükis, raadios, televisioonis) aastatel 2022-2028.

Kvantitatiivne näitaja: Programmi ja projektiga seotud artiklite/esinemiste arv meedias.

Mõõdetud: RTK meediaseire platvorm; LV poolel: sisseostetav meediaseireteenus.

4. Sotsiaalmeedia fännibaas ja veebilehtede külastused suurenevad

Tulemus: programmi kohalolek ja sisu sotsiaalmeedias on aktiivne ja atraktiivne. Sotsiaalmeedia kanal(id) toovad külastajaid kodulehele.

Kvantitatiivne näitaja: programmi veebilehe külastajate ja külastuste arv on vähemalt 2021. aasta tasemel (ca 2200 ja 1000). Sotsiaalmeedia fännibaas suureneb 2028. aastaks.

Mõõdetud: Sotsiaalmeedia ja veebilehe analüüs, igal aastal 2022-2028.

5. Kasvab teadlikkus EL-ist ja Interregist

Tulemus: Eesti ja Läti inimeste teadmised EL toetustest ja Interregist on suurenenud.

Kvalitatiivne näitaja: Positiivne arvamusmuutus EL-i suhtes.“

Mõõdetud: Euroopa Komisjoni küsitlus igal teisel aastal.

TEAVITAMISVAHENDID JA KANALID

Programm praktiseerib peamiselt elektroonilist suhtlust. Programm ja EL logod propageerivad EL-i ja Interregi kaubamärki, erieesmärkide temaatilised ikoonid aitavad muuta avalikustamise vähem formaalseks ja programmi kohaloleku programmialal kohe äratuntavaks. Programmiürituste korraldamisel järgitakse roheline ja keskkonnasäästliku lähenemise põhimõtet läbi kõikide aspektide alates ürituste toimumiskohtade valikust kuni toitlustus- ja reklaamkingitused. Lisaks oma üritustele kasutab programm jätkuvalt erinevaid teiste institutsioonide poolt korraldatavaid

avalikke üritusi, mis haakuvad programmi temaatilise fookuse ja eesmärkidega ning tõmbavad ligi suuremat hulka inimesi. Programm teeb aktiivset koostööd naaberriikide Interreg programmidega laiema haarde ja nähtavuse ning programmide saavutustest kasu saamiseks. Programm osaleb aktiivselt ka komisjoni algatatud teavitamistegevustes.